

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk.

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravnništvo 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Urednik: *Ethbin Kristan*

Upravnik: *Louis Zorko*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00, pol leta \$1.50, za 4 mesece \$1.00, posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.50.

4 months \$1.00. Foreign \$4.00. Single copy 30 cents.

Editor: *Ethbin Kristan*

Manager: *Louis Zorko*

Usebina

ANTISEMITIZEM	287
KATKA ZUPANČIČ: ŽENSKO DETE (konec)	291
ANTON NIKODEM: POKLON PRAVILU	293
DENARNO TIHOTAPSTVO V NEMCIJI	294
ANTON DEBELJAK: REIMS — KJER SE PREPIRATA DVA	296
E. K.: OBUJEN SPOMIN (konec)	297
LENINOVA SMRT	300
E. K.: JULKINA ZMOTA	302
"DOBER DENAR"	306
ŽENSKO POGLAVJE: TAKA IN ONAKA RAZMIŠLJANJA	308
KNJIŽEVNOST	310

Lončar-Klančar: The Slovenes—A Social History

Du Gard-Petelin: Taki so ljudje

DREJCETOVA POT (nadaljevanje)	312
-------------------------------------	-----

ZA GOSPODINJE	314
---------------------	-----

O INDIJANCIH se često sliši, pogostoma tudi čita v knjigah, da so moški pasli lenobo, žene pa so kakor sužnje opravljale vse, zlasti vse težko delo. To se ne vjema z resnico. Vsak Indijanec je imel svoje določeno delo in če ga kdo ni dobro opravljal, so ga vsi zaničevali. Zanje lov ni bil "šport," ampak delo za pripravljanje hrane. Oni niso imeli modernih vsakovrstnih pušk, ampak le svoj lok in sekiro. Orožje si je moral narediti sam. Izdelovanje puščic je bilo trdo delo in imel ni orodja, kakršno rabimo sedaj. Seveda je poleg tega tudi za ženo ostalo dosti dela, ampak ona ni bila

sužnja, temveč pogostoma so jo izvolili za načelnico plemena, zakaj Indijanci so bili demokratje, četudi niso vedeli, kaj pomeni to ime.

V KOLIKO vojn so bile Zedinjene države zapletene? — Vprašajte in odgovarjali vam bodo: v deset — v osem — v dvanajst. In podobno. V resnici so bile v poldrugem stoletju svojega obstanka prizadete v ne manj kot sto treh vojnah, so imele več kot 7,000 bitk in so podpisale čez 900 pogodb. Komur se zdi neverjetno, naj pogleda senatni dokument št. 348, V. 3 ali pa vpraša v državnem departmentu.

Naša kampanja

Zastopniki in direktorij Cankarjeve ustanove so na zadnji seji sklenili, da se kampanja za pridobivanje novih naročnikov za Cankarjev glasnik

PODALJŠA ZA DVA MESECA

in se torej zaključi dne 31. julija t. l.

Ta sklep ima več vzrokov, ki so se na seji temeljito pretresli in obravnavali od vseh strani. Nekoliko nabiralcev je izrazilo željo, da se to stori, češ da je v sedanjih časih rok do konca maja prekratek, da bi mogli doseči uspeh, zakaj prosperiteta, o kateri včasih pišejo kapitalistični listi, se v resnici še ni vrnila in v takih razmerah je delo agitatorjev težavnejše kot v normalnih časih. Upravnik zna o tem marsikaj povedati, ker mu pismonoša neprenehoma prinaša pisma, izražajoča željo, da se Glasnik ne ustavi, da pa za enkrat ni denarja.

To je pač tudi glavni vzrok, da kampanja v začetku ni dobila zaželenega odziva — ne od strani zastopnikov, ne od naročnikov. Svoj razmah je dobila šele v drugi polovici meseca aprila in se sedaj povoljno razvija. Če se bo z enakim korakom nadaljevala, je pričakovati, da se doseže kvota, ki je bila določena — petsto novih naročnikov, in morda tudi preseže. Ker pa potrebujejo prijatelji Glasnika časa za to, je bilo sklenjeno omenjeno podaljšanje in se je tako izraženim željam ugodilo.

V veljavi ostanejo seveda iste nagrade, ki so bile naznanjene v naši marčni številki in zlasti opozarjamo na določbo, po kateri dobi vsakdo, ki se sam direktno naroči, pet številčk Glasnika za en dolar, kar je izredno ugodna ponudba.

To je kajpada izjemna prilika, ki velja le v času kampanje in omogoča skoraj vsakemu naprednemu Slovencu, da si nabavi Glasnik. Kdor torej pošlje upravnistvu en dolar, bo dobival Glasnik pet mesecev.

Na sedanje naročnike apeliramo, da opozore na to ugodnost svoje znance in prijatelje, ali pa še bolje, da vstopijo v kampanjo in se aktivno udeležijo tekme. Nagrade so tako lepe, da je vredno, potegniti se zanje in sedaj, ko je rok podaljšan, imate dobro upanje, da kaj dosežete.

Cankarjeva ustanova ni profitna organi-

zacija, ampak je bila ustanovljena od požrtvovalnih naprednih Slovencev, da omogoči revijo, ki nam je brez dvoma potrebna in ki so jo mnogi rojaki davno želeli. Treba pa je imeti pred očmi, da je revija nekaj drugega kot dnevni listi in ima povsem drugačne naloge. Če verujemo v potrebo izobrazbe — in o tej potrebi ne more nihče dvomiti — moramo tudi pritrditi, da nam je taka revija potrebna. Namenjena je na eni strani zabavi, ki pa mora biti zdrava, kar seveda ne ustreza tistim, ki ljubijo krvave romane in tiste skrivnostne, vse po enem kopitu pisane detektivske storije, ki zadovoljujejo le najnižje instinkte in nimajo niti za cent literarne vrednosti. Ko je bilo reviji dano Cankarjevo ime, je bilo s tem povedano, kakšen naj bo literarni del. In drugo je pouk. Kdor hoče pouka, se mora učiti. Zato so vsi izgovori, da je Glasnik previsok, prazni. Njegova naloga je, dvigati duševni nivo našega ljudstva, tako da bo ne le pisavo, ampak tudi življenje in njegove pojave bolj razumelo.

Naprednost zahteva ljudi, ki znajo misliti s svojo glavo, zato pa te glave ne smejo biti prazne in komur dela čitanje izprva nekoliko težav, se ne sme ustrašiti. Čim dlje bo čital, tem jasneje mu bo vse in kmalu sam sebi ne bo verjel, da včasih ni razumel. Nihče izmed nas se ni rodil učenjak. Kar vemo, smo se morali naučiti in tisti, ki hočemo kaj vedeti, se moramo še vedno učiti. Šola duha se konča s smrtjo.

S temi mislimi se oborožite, kadar greste na delo za pridobivanje naročnikov. Če nočemo Slovenci biti zadnji izmed naseljencev in če hočemo biti v življenju kaj vredni, moramo za svojo kulturo doprinesiti nekoliko duševnih žrtev — torej čitati in čitano premišljati, pa tudi tistih par centov, ki so potrebni, da se kulturna revija izdaja.

Vzemite si za zgled na primer malo premogarsko naselbino Superior, Wyo., ki leži skoraj izven sveta in Jacoba Zaitza, ki je pred tednom poslal iz te naselbine osem naročnikov, tri celoletne in pet polletnih.

Gotovo je v vsaki naselbini kdo, ki bi posnemal naprednega rojaka Jacoba Zaitza, pa

(Konec na predzadnji strani)

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

II
letnik
1938

•

11.

številka

Antisemitizem

Vrtnar je po dolgoletnem trudu in nešteti razočaranjih vzgojil novo rožo, tako krasno, da ji ni podobne na nobenem vrtu in ljubi jo kakor Pygmalion svojo soho. Kakor na svoje zdravje pazi nanjo, kdor jo vidi, jo občuduje in njen vonj napolnjuje zrak za vse, ki pridejo mimo. Ene jeseni se mu pa zdravje zrahlja in ko jo pokriva, je njegove oslabiljene roke ne zavežejo dovolj trdno. Po zimi plešejo viharji, ki ne vedo nič o rožah, svoje divje plese, niti se razvežejo, veter se igraje zaletava v plahtico, dokler je ne odviže, slama se razleti na vse strani in spomladi vzcvete namesto žlahtne vrtnice na tisoče malih, enostavnih cvetov, kakršne je ustvarila narava, preden se je človek dotaknil prve rože. Zdivjala je in ves vrtnarjev trud je splaval po vodi.

Včasih se povrnejo druge rastline v svoje prvotno stanje in vrtnar pogostoma ne ve, zakaj se je tako zgodilo. Semtertja se iz tega kaj nauči. Pa če je pravi vrtnar, nikoli ne obupa, kolikor koli mu je žal za izgubljeno delo — prav tako kakor kmet ne preneha orati in kopati, sejati in gnojiti, če mu je voda poplavela polje, če mu je sadje v zgodnji pomladi pozeblo ali če so mu gosence obglodale zelje. Tista sila, ki suče zemljo in vodi zvezde, ogromne žoge, in kreče ves svet, goni tudi njega naprej in mu ne da odnehati.

Roža, tudi če zdivja, ima še vedno lepoto, če prav drugačno in bolj skromno. Če pa človek zdivja, je vse lepote konec.

Tudi on je začel kot divjak, a narava ga je silila, da se bojuje z rokami in zobmi in s svojim umom, da si zavaruje življenje, da ustvari, kar zahtevajo njegove potrebe, da gre naprej. In v dolgih, mučnih tisočletjih se je stopnjema, pogostoma ustavljen, često tudi pahnjen nazaj, oplemenil. Napravil si je civilizacijo in kulturo. In silno ponosen je na ta uspeh — ne povsem brez opravičenja. Zgodi se pa tudi v njegovem vrtu, da tu in tam žlahtna veja pozebe, cepljeno oko odpade in se deblo

povrne v predkulturno stanje. Vsak dan čitamo o komaj verjetnih zločinih, o ropih in umorih, o posilstvih in zlorabi otrok in kadar je kakšno dejanje posebno odurno in razburljivo, se nam izvije krik "divjak!"

Družba, ki še prav malo razume te porazne prikazni, ima vsakovrstna sredstva, s katerimi misli preprečiti zločine in zdraviti bolezni posameznikov. Doslej še ni mnogo dosegla, ker je človeško bitje skrivnostno in le malo luči je posvetilo v njegovo dušo. Vsekakor pa družba obsoja divjaštvo in se zgraža nad njim. Zakaj civilizirana je in brani se povratka v barbarstvo.

Hudo je, če odpade kulturna povlaka od posameznika in dobi surovost prosto pot. Toda hujše je, če podivjajo cele trume, če se izlušči divjaštvo iz onih sil, ki ravnaajo usodo narodov in jim ukazujejo. Zoper zastrupljevalca in roparja imajo policijo, ječe in električne stole. Cezarji in diktatorji so pa nad vsemi preventivnimi in represivnimi sredstvi; oni premikajo oblake, da sije sonce, kadar si ga zažele in pobija toča, kadar jih pograbi taka želja. Kajti celi narodi so pozabili na svojo moč in silo in jo izročili samopašnikom, da jo rabijo v njihovem imenu in — proti njim.

Diktatorji niso bogovi, temveč ljudje s kostmi pod kožo in s krvjo v žilah. Jesti morajo kakor vsak berač, če nočejo poginiti, če se vrežejo, krvave in če se najedo in napijejo, morajo storiti to, kar najbolj plebejski tlačan. In sredi vse visoke kulture lahko zdivjajo. Tedaj pa, ker jih nihče ne more vtakniti v zapor ali v blaznico — ker se nihče ne zaveda, da spadajo tja in da so sile, ki bi lahko izvršile to nujno delo — se njihovo divjaštvo razmaha in porodi zločine, stokrat in tisočkrat hujše od vseh hudodelstev, zaradi katerih so napolnjene ječe vseh dežel.

Antisemitizem ni nova iznajdba. Nemški firar se je nalezal tega strupa v svoji mladosti, ko je na Dunaju Lueger zlezal s pomočjo zlaganih protižidovskih gesel na županski stolček in je vsled naraščajočega kapitalizma propadajoče in strmeče male obrtnike in trgovce varal s trditvijo, da so židje krivi njihovih bankrotov. Kadar je padala teža absolutizma prehudo na rame ruskih mužikov, so se carji in njihovi ministri posluževali enakih izgovorov, organizirali črne stotnije in uprizarjali pogrome. Če so poljski kmetje mislili, da ni več mogoče prenašati objesti žlahte, je ta s prstom pokazala na žide, češ, oni so krivi vsega, njih se lotite.

Židje so bili preganjani v starem, v srednjem in v novem veku. Ampak najstarejše čase imenujemo barbarske, srednji vek pa temno dobo. Sedaj se pa bahamo z najvišjo kulturo in se smatramo za deset Himalaj vzvišene nad tistimi, ki so bili pred

nami in brez katerih nas najbrže ne bi bilo. In v tej prosvitljeni dobi je mogoče, ne da znore nevedne tolpe, ampak da se postavi politika celih držav po volji in ukazu njihovih gospodarjev na podlago najsurejšega, najodurnejšega rasnega sovraštva in preganjanja. Niti Babilonci niso ravnali z Židi tako divjaško kakor postopa nacijski tretji rajh.

Kakšno opravičbo imajo za neizrecno bedo, v katero pehajo na stotisoče ljudi zaradi njihovega plemena? Kakšna razlika je med Židom in "arijcem," Vera? — Ne, saj pravijo, da ostane Žid Žid, pa naj bo desetkrat krščen. "Das bisschen Wasser macht es nicht, — in der Rasse liegt die Schweinerei" so deklamirali v časih kričavega Schoenererja in ta nauk pridigajo sedaj tudi v Nemčiji. Kaj je torej v plemenu takega, da bi se "arijec" okužil od samega zraka, ki ga Židje dihajo?

Na to imajo brez števila odgovorov in prav to kaže, da niso nič vredni. Obenem kažejo, da so nori, ker so prenapolnjeni s protislovji. "Židje imajo ves denar," — "Židje so umazana nesnaga." — Če bi imeli ves denar, jim ne bi bilo treba živeti v nesnagi. — "Vse finančno gospodarstvo sveta je v židovskih rokah," — "Komunistično Internacionalo so ustvarili in jo vodijo Židje." — Tiste finančne gospodarje bi radi poznali, ki bi ustvarjali silo, namenjeno, da jih uniči.

Nobena taka propaganda ne more izhajati brez laži, ampak potvarjanja, ki služijo antisemitskim hujskačem, presegajo najdebelejše diplomatske laži, s katerimi so se slepili narodi. Ena najostudnejših potvar je bajka o "ritualnem umoru," po katerem se baje Židje poslužujejo krščanske krvi za svoje verske obrede. Na Češkem je sam Masaryk še v času stare Avstrije branil nekega Žida pred sodiščem, ki je bil obtožen takega zločina in veliki filozof je razcefral hudobno legendo tako, da ni ostalo dobre dlake od nje. Mnogo let pred tem je bila podobna razprava na Ogrskem in na podlagi dokazov je moral državni pravdnik umakniti tožbo s priznanjem, da ritualnega umora ni. Kljub temu se to hudobno obrekovanje ponavlja in služi za opravičenje najgnusnejših tolovajstev.

Enako je s smešno in hudobno pravljico o "zionskih protokolih," ki jo z debelimi črkami tiskajo nemški listi, pa jo ponavljajo antisemitje tudi po drugih deželah, ne izvzemši Amerike. Neštetokrat je bila njena laž že dokazana, zadnji jo je ovrigel jezuitski pater Pierre Charles, kar bi vsaj katoličane lahko prepričalo. Toda kdor noče slišati resnice, si ušesa lahko zamaši in nadaljuje svoje obrekovanje.

Enostavna resnica je, da nima rasna teorija nobene podlage in tudi antisemitizma ne more opravičiti. Židje so ljudje kakor

Nemci, Slovenci, Amerikanci, Kitajci, Indijanci, zamorci in Italijani. Njihov organizem se v ničemer ne razlikuje od našega. Njihove roke so primerne za delo kakor naše, njihovi možgani mislijo kakor naši, nekateri modro, drugi neumno — kakor med nami.

Bogate ljudi najdemo med njimi. Med kristjani jih najdemo več in najbogatejši indijski maharadže gotovo niso Židje. "Pa kako so prišli do denarja?" — vprašujejo in dvigajo obrvi visoko kakor da bi v tej gesti bil odgovor. No, prišli so do njega enako kakor krščanski in "arijski" milijonarji in multimilijonarji. Kdor pozna kapitalistični sistem, ve, kako se ustvarjajo velika bogastva in komur ta način ni všeč, se mora lotiti sistema, ne pa posameznih plemen ali narodov. Poleg bogatih Židov, katerih je v primeri s celoto peščica, je na tisoče siromašnih, ki garajo po tovarnah in delavnicah v potu svojega obraza s svojimi krščanskimi tovariši vred.

Hudobnost vse rasne teorije je največ v tem, da "čistih" plemen skoraj nikjer več ni, razen kje v centralni Afriki, kjer pa niso Židje — dasi se najdejo črni Židje v Abesiniji. Nihče ne more danes natančno povedati, kakšna kri teče v njegovih žilah, razen da je človeška in se razlikuje od opičje, še bolj od volovske in še bolj od ribje. Tudi židovska kri je prihajala v arijske žile in marsikateri nemški plemič je rešil svoje plemstvo in svoj propadajoči dvorec s tem, da je poročil bogato in morda tudi lepo židovsko dekle. V času najhujših srednjeveških progonov se je mnogo Židov pokrstilo in potem so se toliko ženili, da jim njihovi potomci niso nikakor več podobni. Nekateri izmed njih sedaj morda urejujejo nemške antisemitske liste ali pa so uradniki Gestapa.

Prav v Nemčiji je mržnja proti Židom skrajno absurdna, zakaj razen da so hodili v sinagoge — če so sploh hodili — so živeli v vsakem oziru kakor Nemci in so se narodnostno smatrali za Nemce. Njihovi delavnosti in njihovemu umu ima Nemčija tolko zahvaliti, da bo še bridko obžalovala neprecenljivo izgubo, ki jo bo imela zaradi njihovega izгона. Zlasti na kulturnem polju je ta izguba velikanska. Kamor se ozremo — v znanosti, v medicini, v glasbi, v literaturi, naletimo vsak čas na imena Židov. Ogromnega dela kulturnih sadov ne bi Nemčija nikdar uživala brez Židov. In vse se je vršilo pod nemško zastavo, v imenu Nemcev, nikdar niso Židje zahtevali posebnega priznanja za židovstvo.

Vsaka kuga je nalezljiva in tako se antisemitizem širi na vse strani. Kdor ima oči, da vidi, lahko opazi, da tudi Amerika ni imuna. Vsa gonja proti Židom je krivična, hudobna in divja-

ška. Nevarna pa ni le njim. Kadar začne blazen človek strupiti mačke, pridejo tudi psi na vrsto in konji in kar se doseže. Danes tepe fašizem Žide, Čehi so že bili na vrsti, Poljaki so sedaj na dnevnem redu. In drugod je prav tako. Manija preganjanja nima nikdar dovolj žrtev, nenasitna je in njen apetit raste neprenehoma

Svoboda ne more živeti v okuženem zraku. Čist mora biti za vse. Sužnost enega grozi svobodi vseh. Kdor hoče prostost, se mora postaviti po robu vsakemu tiranstvu in odbijati vsako preganjanje, torej tudi antisemitizem, to sramotno pego na obličju človeštva.

Katka Zupančič:

Žensko dete

(Konec)

“Pa vseeno, vseeno! Ježeš!”

“Ah, beži, beži! Lahko je za deco! Kaj misliš, da bi bilo kaj škode, ko bi tista žaba v tvojem naročju, ali pa ta v mojem, ali pa še najbolje obedve šli takole—smrc! v nebesa!?”

“Si človek? Ali si s peklom v zlahti?” je vzkliknila botra in ga potegnila za suknjo, pa potipala po detetu. “Glej, da je ne zadušiš! Zlodej!”

“Mala škoda bi bila!” se je odrezal boter in se zarezgetal.

“Veš, da te me je strah? Smeješ se ko sam satan. Nimaš na sebi niti ene dlake, ki bi bila poštena?” Botra je bila huda.

“Hoho, moje dlake so res črne in morda nepoštene, toda so pametne, pametne! Pomisli, kako bi naju Rojan veselo pogostil, ko bi prišla v hišo in žalostno izjavila: Bog je dal, Bog je vzel...”

“Sem daj, meni daj dete!— Pošast si, ne pa človek!”

“Na, na. Saj mene itak nekam žene. Vino, pivo in spet vino—saj znaš—!”

“Pojdi, pojdi! Saj za drugo nisi.”

Počasi je stopala žena, končno se je ustavila in čakala botra.

“Hehe, čakaš? Nemara si potuhtala, da sem jo kanil popihati domov. Do kislih obrazov, ki nas bodo sprejeli pri Rojanu, mi za-res ni. Vrag, pa taka botrina!”

“Na, vzemi zopet eno! — Če bi se vrnila

sama, bi bili še bolj kisli... In upam, da si tudi svojo hudobijo pustil kraj poti in ne boš pozabil, da nosiš človeka.”

“Človeka? To, tale črv, misliš, da je človek? Morda bi bil kdaj, čez dvajset let morda, če bi bil fantiček, kar pa ni in zato ne bo nikoli človek, nikoli.”

“Kaj sem potem jaz?”

“Ti? Ženska. Človekinja vendar ne morem reči.”

In tako sta se zopet pričela pričkatati, ali jaz ju nisem dolgo poslušala. Zaspala sem ob toplih mehkih botrinih prsih. Hvala ti zanje, botra! Na tem mestu hvala!

Zbudila sem se šele, ko sva s sestrico pili iz živih virov. Vsi okoli mize z očetom vred so bili podobni pogrebce. Edinole botra sta po svoje skrbela, da se starim šegam in navadam ne zamerita. O nezgodi med potjo pa sta oba lepo molčala. Ko sta se naposled odpravljala domov, sta materi rekla zbogom in boter me je pri tem prijel za nasek: “Ti mala coprница ti!” Rada bi ga bila ugriznila v prst, pa kaj, ko nimaš zob — —!

To je bil prvi dan mojega in sestrinega življenja. In bil je torek.

3.

Minili so dnevi in tudi že tedni, pa oče še vedno ni imel pravega očesa za naju. Temnega čela je vprašal mater za to ali ono reč in je šel. Materi se je pogostoma storilo milo. Tem nežneje je naju božala—smehljati pa se

nama ni mogla, kakor bi se bila rada. Tudi tedaj ne, ko se mi je posrečilo narediti krasno figico in jo pomoliti vsemu svetu pod nos.

Pa kaj figica! Kaj svet! Lakota se je oglašala ... Bili sva dve ... Mati je jokala—toda solze niso hrana.

Ali je čudno, da sva tiste dni obedve zgubili z glave skoro vse lase? Mislite si: par tednov nama je bilo, pa sva bili že plešasti, brez zob pa že tako. A na izkušnjah!—že stari takorekoč ... Bog se usmili!

Ker nama prava izvirna vira nista dajala dovolj mokrote, so šli po njo v hlev. Toda hlev je hlev in njega nadomestilo nama ni godilo. Oporekali sva dan in nič. Oče je bil hud in sta se z materjo sprla.

Dejala je mati: "Kaj se boš ujedal? Otroka sta toliko tvoja kolikor sta moja. Zadovoljen bodi, da imata vse ude, da jima ničesar ne manjka."

"Manjka, manjka! Saj to je tista strela!" se je razvnel oče. "Oh, saj ti nič ne očitam. Ampak kar je preveč, je preveč in te nadloge je res preveč zame ..."

*

Taki so bili izvidi nedolžnih otročičev, ustvarjenih po podobi in milosti božji. —

Dolgo, dolgo je mati ležala. Zastonj sem hrepenela po septembrskem soncu in pisanih jabolkah. Pa saj ni bilo jabolk, ne pisanih ne rdečih. Kajti—kakor sem pozneje zvedela—je bilo na samo Telovo, ko je nevihta toliko počakala, da so blagoslovili polja, vrtove in vinograde ter vso za življenje potrebno rast; pa komaj se je zadnji par procesije skril v cerkev, je nevihta zvihrala in z ognjenimi bliski prekrižala vse pogodbe med nebom in zemljo. S točo je udarila in zbila polja, vrtove in vinograde ter vso za življenje potrebno rast. —

Tako sva bili s sestrice tudi ob jabolka. Zato je bilo čisto prav, da nisva imeli zob. V božjih načrtih se ujema vse. Bog že ve, kaj dela!

Oče pa je to božje delo silno kritiziral, ne s stališča najinih brezzobih čeljusti, nego s svojega lastnega. Dejal je, da ne pomni slabšega leta. Pa bi rad pozabil točo in vse druge uime, ko bi se mu bil narodil sin. Tako pa—samo ko bi vedel, kje in kako in kdaj si je zaslužil to kazen—!

Kljub očetovi nebrižnosti sva živeli, če-

tudi sva se—po mnenju neke škodoželjne te—razvijali bolj nazaj nego naprej in čeprav je nama bilo prerokovano, da nama čevljev nikoli ne bo treba.

Kdo zna, kako bi res bilo, če bi v najino življenje—posebno v moje—ne bilo poseglo novo poglavje.

4

To poglavje je koreninilo onstran naših gora, v Poljanski dolini.

Izmed vseh Slovencev vedo menda prav Poljanci najbolj, kaj je čast in dobro ime. Kajti čast res ne raste na vsaki hruški in zato je zelo častivredno in več kot pametno, da si jo tisti, ki jo imamo, čuvamo, kolikor se da. Takisto je z dobrim imenom. Ako izgubiš eno, izgubiš tudi drugo. In kaj ti še ostane? Goli nič.

Tega so se prav vrlo zavedali naši Poljanci in bi v tem pogledu bili lahko za vzor širnemu svetu.

Pet in še več ur hoje, to samo v eno stran, jim ni bilo nič. Denarni stroški? Ph!—Silno veličastno jih je bilo videti in poslušati, ko so korakali mimo nas, pa govorili o postavah in paragrafi, kakor bi govorili o krompirju in o repi. Spredaj so stopali možje—tožitelji ali obtoženci; zadaj njihove in druge žene—za priče najbrž.

Bogu hvala, rečem, ker je naredil Poljanca tako občutljive in bojovite, da so imeli vedno opravka s sodnijo. Bogu hvala, pravim še enkrat, kajti bilo je med pričami vedno tudi takih žena, ki so bile obenem tudi mamice in jih je nazajgrede silno tiščalo v nedrih. Pri nas sva bili pa dve, ki sva jih lahko—kaj lahko—radi, radi rešili neprijetne napetosti.

Tožbe so se vlekale ko polžje slin in mamice so se navadile, pa redno prihajale k nam. Mati najina jim je postregla z jedjo in pijačo, one nama z nedri—in bilo je na vse strani prav. Samo očetu ne. Njemu je to početje spočetka presedalo in ko sta bila z materjo sama, se je zmrđaval nad njo.

Naša mati je znala potrpeti do neke meje—čez pa ne. In ko ji je bilo očetovega zmrđavanja dovolj, je pokazala na njegov osrajčeni del telesa, pa dejala:

"Eno dete podoji ti, drugo pa jaz—in tujih prs ne bo treba!"

Oče se je razmahnil: "Pa jih vsaj tako gostiti ni treba—teh poljanskih mam!"

"Tako? Kaj pa njihovi Petrički in Miko-

ti, pa Majnice in Cijke, ki jih lačni čakajo doma? Prazen mlinski kamen ne namelje ničesar, pa naj bo ko gora velik—treba je zrnja.”—

Tako se je oče—hočeš nočeš—moral vdati; pozneje so se mu te najine dobrotnice celo prikupile. “Užgo se ko suh smodnik!” je dejal včasih, “zato res ni nič čudnega, ako so skoro več v sodnji ko doma.”

Pa smodnik ali ne smodnik, nama dvema so bile v dobro. Pripomogle so veliko, da sva zopet prišli do las, da, celo do prvega zoba. Vse bi še šlo, samo do očetovega srca se nisva in nisva mogli prikopati. Zastonj je bilo najino dobrikanje. Oče je bil trd in hladen.

Naposled sem do dobra shodila in se hodila gret na božje sonce. Sestrica pa je udarila bolj na duhovno stran. Do takozvanega športa ji ni bilo. Mesto tega je pa znala že skoro vse govoriti, dočim je moj jezik mesil in mesil, pa ni zmesil nobene prave besede.

Nekega dne pa se je sestra poslovala od tega sveta in ostala sem sama.

Od tistega dne je bil oče drugačen. Ali mu je preminulo dete leglo na dušo, ali kaj? — Morda mu je mati izprašala vest. Naj bo kakorkoli, poslej mi je vendar večkrat posodil svoje koleno, da sem pojezdila na njem. Tega ni bilo prej nikoli. Pa ne samo to. Tudi stisnil me je včasih k sebi in me podrgnil s svojo ščetinasto brado po licu. Dasi me je peklo ko žerjavica in mi pognalo solze v oči, vseeno sem se smejala in bila hvaležna. Pri mizi me je tuintam povabil k sebi, dasi sem se sedaj lahko razprezala na materinih kolenih. Tudi tega ni bilo poprej.

Tako se je obrnilo zame vse na lepše in na bolje. In vse bi bilo prav in dobro, da ni bilo tete. Ta teta je nekoč ujela v jezeru mesto ribe—fanta in ga prinesla k nam.

5

Trobentice sem trgala po vrtu in trobental nanje, da so me ustnice ščemele, ko se je ta reč pripetila pri nas. Poklicali so me.

Mati je ležala bolna, a navzlic temu se je smehljala. Pa to sem opazila le mimogrede, kajti mojo pozornost je zaslužil predvsem oče. Kako ti je vršel po hiši! Kako so se mu smehljale oči in glas in vse! Še nikoli ga nisem videla takega.

“No, ti cmula mala!” Hotel je biti nežen, pa me je vščipnil v lice, da sem skrila jok za

tetin predpasnik. Ko sem si obrisala oči in nos, kajti tudi ta se je jokal, me je teta potisnila k postelji. Mati me je pobožala po glavi.

“Glej,” je rekla tiho, “kaj imaš tukaj—bratca.” Pokazala mi ga je. Pristopil je oče.

“Ga vidiš?” je dejal. “Ta te bo še lasal, samo da bi kmalu zrastel!”

“Lasal? Kako lasal?”

“Tako-le!” in oče me je potegnil za mišji rep, da sem od bolečine zazevala in je mati zastokala.

“No, no, gliva mehkužna! Saj te nisem mislil zares. Le vesel sem tako! Ha, to ti bo dečko!” In vzel je spečo štruco v roke in se je ni mogel nagledati. Kajti štruca je bila SIN...

Pobegnili sem vem in na sonce, ki je bilo zmerom enako lepo in dobro in moje. Edino le trobentice mi niso hotele več tako piskati kakor so mi piskale prej. Zato sem jih cefrjala, pa jim gledala v grlca ter iskala vzrokov...

Tina je utihnila. Na obrazu se ji je poznalo, da ji je nekako jedko pri srcu.

Tedaj je mimo okna hušknila cela jata vrabcev in naslednji hip je še goli grm onstran ceste oživel. Glasno ščebetanje.

“Tepež,” je menila Tina. “Ženijo se, rjavčki. Za gnezdeca in zarod jih je skrb, pa čeprav se morda tega ne zavedajo. Preprosta, slabo zgrajena bodo njih gnezdeca... Toda enakopravnosti bo v njih več nego je v marsikateri naši hiši...”

ANTON NIKODEM:

POKLON PRAVILU

No, to se razkorači oče Čurda,
ko z lece moštvo v irhu, ženstvo v avbi
za blagor duše rad prepričeval bi
o npravni veličini zgodb iz Lurda.

A jaz natvesti si ne dam absurda:
če kak lišaj na veličastni stavbi
ti za dragulje komu rad prodal bi,
se kar obrni na divjaka Kurda!

V celoti skladni zvezano vesolje,
ki v vek utriplje redno, redno polje
— to zame je in bo največji čudež.

Če kje morda se motnja razodene
in lažne če slaviš vrline njene,
sestavu silnemu si kramar, Judež.

Denarno tihotapstvo v Nemčiji

V NEMČIJI — tako nam pripovedujejo — vlada največji red. Hudodelci so vsi v ječah ali koncentracijskih taborih, zunaj je pa vse pošteno, vzorno in nacijske oblasti vzdržujejo red, kakršnega ni nikjer drugod na svetu.

V ječah je navadno red, torej bi bilo to pričakovati tudi v Nemčiji, ki je ogromna ječa z nešteti biriči. Ti so pač zadovoljni s svojim redom, kako se počutijo oni drugi, ni tako gotovo. Morda pa tudi vsi ječarji niso popolnoma mirni v svojih dušah in jim včasih prihaja na misel stari "danes meni, jutri tebi." Godile so se spremembe, kdo ve, ali se ne bodo zopet godile, kljub samozavestnim trditvam, da je sedanji red v Nemčiji ustanovljen za večnost.

Taki dvomi prihajajo človeku, kadar čita, kako prehaja denar preko nemških meja. O tem piše v "Forumu" L. F. Gittler, ki očividno prav dobro pozna razmere. Izvoz vsega dobrega denarja iz Nemčije je tako strogo prepovedan, da je za nekatere slučaje celo smrtna kazen predpisana. In oblasti se že šest let na vso moč trudijo, da bi zavarovale meje ne le zoper zunanje sovražnike, ampak tudi zoper domače grešnike. Kljub temu, pravi Gittler, da se neprenehoma izteka na milijone mark v tuje banke po dobro namazanih podtalnih potih. Teh potov se ne poslužujejo — kakor bi se lahko mislilo — pretežno židje, zakaj nanje se prestrogo pazi in tudi jim ni dosti ostalo. Največ jih rabijo nacijski uradniki, želeči se zavarovati zoper kakšno novo "čistko," ali pa se boje poloma, ob katerem bi obsedeli med dvema stoloma. Potem prihajajo trgovci, ki upajo, da se jim bo danes ali jutri posrečilo, preskočiti mejo, nadalje spekulanti, ki mislijo pokupiti Nemčijo, če pride zopet kakšna inflacija in se bo za par dolarjev lahko nakupilo na milijone mark.

Začeli so to tihotapstvo amaterji, ki so se posluževali vseh starih trikov, kot je prehanje čez mejo po noči, prilepljanje denarja pod sedeži na vlaku, plavanje preko Konstanškega jezera z denarjem okrog pasu. Toda zgodilo se je kakor pri nas v času prohibicije: mali "bootleger" je izgubil pomen. Moral je

opustiti svoj "posel," ali pa postati majhen člen v ogromni mašini. Tudi v Nemčiji je "Črn denar" danes silno organizirana kupčija v rokah močne skupine, ki ima zveze v najvišjih nacijskih krogih. Na čelu je "gospodar," in kdor ve, kako se je Al Capone mogel rogati ameriškim uradom, se ne bo čudil, da se nemški gospodar ne boji uradnih rok.

Kjer je v kapitalistični družbi prilika za velike profite, se bodo vedno našli ljudje, ki se ne ozirajo na zakone in prepovedi in zato je bil tudi v Nemčiji ta razvoj neizogiben. Kakor s prepovedanim žganjem, s hazardnimi igrami, s prostitucijo, tako skušajo tudi s to kupčijo zmanjšati svoj riziko s podkupljanjem. Včasih so nemški uradniki veljali za nedostopne v tem oziru. V sistemu, ki sam prezira vse pravice, je naravno, da so tudi njegovi služabniki podobni sistemu.

Zadnje dve leti, pravi Gittler, je na čelu tihotapske organizacije Nemec, ki potuje s skandinavskim pasportom in ga ne imenujejo drugače kot "polkovnik." On ima nekoliko pomočnikov, ki so ž njim v neposredni zvezi. Na nižjih mestih te službe so agenti, ki izvohavajo prilike in opravljajo tihotapstvo. Med temi so uradniki v nemških bankah, uradniki v tujih bankah, ki imajo nemške zveze, uslužbenci paroplovnih družb in železnic in drugi manjši uradniki. Zveze imajo tudi z uslužbenci tujih konzulatov — kakor so v času prohibicije poslaniki in konzuli pomagali žejnim dušam v Ameriki. Visoki nacijski uradniki v mnistrstvih dobivajo svoj delež, ki mora biti tak, da se izplača, manjši se morajo zadovoljiti z drobtinami. To je vse "logično."

Priti v zvezo z organizacijo, ni posebno težko. Recimo, da se je nekemu tovarnarju posrečilo, nabrati nekoliko denarja, o katerem oblasti nič ne vedo, pa bi ga rad naložil v tujini. Previdno povprašuje med prijatelji in zve za agenta. Poišče ga in spozna, da je ugleđen državljani, trgovec ali kaj podobnega in ko sliši, za kaj da gre, je razkačen in nemara še zažuga, da pokliče policijo. Tovarnar mora biti pripravljen na to. Če je vztrajen in se agent prepriča, da se mu ne nastavlja past, ga pošlje h "Herr Korleinu," če pa gre za iz-

redno veliko svoto in posebno podkupnino, ga priporoči naravnost "polkovniku."

Pri baru finega hotela Adlon, ali Eden ali v ciganski kleti ni težko najti polkovnika, ki sedi pri kakšni stranski mizi v "tuxidu" in kadi drago smotko. Tovarnar se predstavi in sporoči pozdrav gospoda Korleina. Nekoliko vprašanj pokaže polkovniku, pri čem da je. Tovarnar vpraša: "Ali morete opraviti sto tisoč?" — "V gotovem denarju?" — "Da." — "Pojdite v svoje stanovanje. Počakajte eno uro. Korlein stopi v zvezo z vami."

Korlein res pride in ga povabi "na kozarec vina in par besed." "In lahko bi prinesli s seboj tiste slike, ki sva jih zadnjič posnela v Potsdamu."

Petnajst minut pozneje se snideta pred gledališčem in gresta do bližnjega javnega telefona. Oba vstopita. Korlein položi časopis predse in navije telefon. Tovarnar vtakne debelo kuverto v časopis in na posebnem listku neki amsterdamski naslov. Oba izstopita, gresta do prvega vogala in se uljudno poslovita. Nobene pobotnice. Nobenih pomenkov o podrobnostih. Včasih mine par mesecev, preden pride vest, da je posel opravljen. Toda organizacija je popolnoma zanesljiva in v devet in devetdeset izmed sto slučajev se transakcija posreči brez neprilik.

Polkovnik sam se nikdar ne dotakne denarja—razen svojega deleža. On ve, koga je treba podkupiti, kako se to izvrši in kdaj in kako se denar odpravi . . .

Pri kakšni uradni slavnosti v Berlinu izroči eden gostov visokemu policijskemu uradniku neko ime in omeni svoto, ki bo vložena na uradnikovo ime v tej in tej švicarski banki. Drugi dan zapusti kakšen bogat katoliški ali židovski jetnik dahavski koncentracijski tabor.

V nekem evropskem ministrstvu izdela vpliven uradnik pasport za nekega Dunajčana, vpiše ime in napačno rojstno mesto, prilepí Nemčevo fotografijo in pritisne pečat. Potem pokliče na telefon in v desetih minutah pride nekdo po pasport in pusti na mizi kuverto z dva tisoč dolarji.

Na nočnem vlaku za Amsterdam je zaklenjen in zapečaten oddelek, očitvidno za visokega nacijskega uradnika. Nemški carinarji in finančni nadzorniki ne smejo vstopiti v tak oddelek in izpraševati potnika—če je pot-

nik v kupeju. V resnici je v tem oddelku za nekoliko milijonov biserja in gotovine za amsterdamske banke. Ta zapečateni oddelek je največ rabljeno sredstvo tihotapske organizacije za večje transakcije. Seveda je mogoče le z odobrenjem vplivne uradne osebnosti. Druga sredstva so čolni na Reni, tovorni vlaki, izletniški parniki na jezeru, smukači, ki oddajajo pakete v malo znanih planinskih kočah, kmetje, ki imajo zemljo na obeh straneh meje i. t. d.

V državni banki se je pred nedavnim dogodil precej velik škandal. Mlad Nemec, ki je študiral na neki ameriški univerziteti, je imel v banki neznatno službo, dokler ni poročil hčerke visokega nacijskega uradnika. Tedaj je bil postavljen na čelo tujskega oddelka. Tja je prihajal ves tuji denar, ki je bil pošiljan iz inozemstva za izdelke nemške industrije. Njegova naloga je bila, vlagati dragocene tuje valute v rezervni sklad in izplačevati industrijalcem marke, po dve in pol za dolar. Toda vsak četrti ali peti dolar je dal na stran in izplačeval iz fonda, ki ga je dobival od polkovnika. Po osmih mesecih, odkar je bil dobil predstojniško mesto, se mu je zazdelo, da se mora spopolniti v bančnem poslovanju na ameriškem vseučilišču. Njegov tast je z veseljem pozdravil to idejo, poskrbel pasport in mu dal ček za tri tisoč dolarjev. Čez dva meseca so pri pregledavanju v banki dognali, da je zmanjkalo pol milijona dolarjev. Polovico profita je imela tihotapska organizacija, drugo polovico mladi Nemec. Poizkusi, da bi ga Amerika izročila, so se izjalovili. Pred šestimi meseci je njegov naslednik izginil z debelo mošnjo tujega denarja in prav pred kratkim so zadnjega predstojnika osuili podobne tehnike in aretirali.

Polkovnikovega organizacija se bavi tudi s priskrbljavanjem tujih pasportov, južno ameriških, srednje evropskih in kdove še kakšnih. Za tisoč petsto dolarjev dobi Nemec, ki mu doma ni všeč, pa mu ne dovolijo izselitve, lahko dober potni list. Nadalje tihotapijo nemško blago čez mejo za podjetnike, ki bi si radi v tujini naložili nekaj denarja. Nemške kamere, pisalni stroji in bicikli so v švicci cenejši kot v Nemčiji.

Tujcem v Nemčiji prodajajo marke. To je posebno ugodno, ker ni treba tihotapskega rizika in prinaša tri sto odstotkov dobička.

Prodajajo jih za dobre angleške funte turistom, tujim poslanstvom, tujim kupcem, najrajši pa indijskim princem, ki prihajajo, kadar so v Evropi, vedno z velikanskim spremstvom v Berlin in pogostoma zapravijo po dvajset tisoč mark v enem mesecu. Ker so juvele v Nemčiji silno drage, ima organizacija tudi na tem polju mnogo prilik. Agent kupi na primer v Amsterdamu dijamant za tri tisoč mark in ga prinese v Nemčijo, kjer se hitro proda za šest tisoč. Za deset procentov provizije se vrne dijamant zopet v Amsterdam, da dobi kupec zanj tuj denar. Od tam pride zopet v Nemčijo in se vnovič proda s profitom. Nemci, ki imajo kaj, se trudijo na vse mogoče načine, da bi dobili trajne vrednosti namesto denarja, ki utegne nenadoma postati navaden papir, če pride vojna, o kateri skoraj nihče ne dvomi.

Tajna policija napenja zadnje čase vse sile, da bi skrušila tihotapsko organizacijo, toda kakor je na političnem polju uspešna, stoji tukaj pred ogromnimi zaprekami in dolej so bili vsi njeni naporji zaman. Gittler je na svoje oči videl napad, ki je bil uprizorjen z namenom, da—na slepo srečo—ujamejo koga, ki je v zvezi z organizacijo. Nekoliko uradnih avtov se je nenadoma ustavilo pred neko

berlinsko kavarno. Iz njih so izskočili črno uniformirani "elitni gardisti," z rokami na revolverjih. V kavarni, med odličnimi gosti je nastala panika. Ti ljudje niso ničesar zakrivali. Toda Gestapo (Geheime Staats Polizei) zadaje vsem ljudem nepopisen strah. In v Nemčiji je toliko reči prepovedanih, da je vsak grešnik. Vedeli so, da bodo krivi, če se najde pri njih kakšen biser, več kot za štirideset dolarjev denarja, naslov kakšnega prijatelja ali znanca. Kdor je imel kakšne bankovce po petdeset ali sto mark, se jih je skušal iznebiti. Metali so jih v kote, dajali jih natakarnjem, tlačili jih v kavne kupice. Nekateri so raztrgali naslove in jih pojedli. Nekaterim se je posrečilo, da so ušli na stranišče in pometali zapestnice, denar, prstane in naslove vanje. Vse goste so odpeljali na policijo. Polovica jih je bila izpuščenih čez štiri in dvajset ur, druge so pridržali in izpraševali po cele tedne, v nadi, da najdejo med njimi vsaj enega člana tihotapske organizacije. Kolikor je Gittlerju znano, niso imeli nič sreče pri tem. Organizacija še vedno deluje in zdi se, da se njene kupčije množe.

Za mišljenje Nemcev je to nedvomno zelo značilno. In pri tem seveda niso prizadete siromašne mase.

ANTON DEBELJAK:

REIMS*

1921

Tu gledam Reims, obupne razvaline,
stiskaje pest, oči vpiraje k tlom.
Nato neznosno širi se polom
po ravni, koder stale so rebrine.

Za pravi rudnik tod je železnine!
Gozdove je porušil bojni grom.
Le panj — ubožec enorok in hrom —
osveto božjo kliče z visočine.

Ob tem pogromu, Francija predraga,
vsa tvoja mrznja meni v duši kljuje,
napor tvoj občudujem in trpljenje.

Od istega trpeli smo sovraga;
pod njim še zdaj nerešen mi vzdihuje
naš brat koroški, list goré slovenje.

KJER SE PREPIRATA DVA...

Na selu poleg pičljega korita
srečujem često pujska suhoguzka.
Kateri več pohrusta od zakuska,
se kar odurno med seboj borita.

Tako se gladu slepo pokorita,
čeprav odvoja istega sta cuzka,
tako nagon ju samoohranski huska,
da kdaj v zablodi še se pomorita.

Med tem na drugem koncu sela kadca
— do vrha polna kar najboljša piče —
razkošno krmi enega njih bratca.

O suhorepca, če bilà bi složna,
spoznala sebi v prid bi sredstva možna:
iz kadce vama lep obrok pritiče.

*(Iz knjige "Poèmes français de Poètes Etrangers," Paris, 1938, poslovenil avtor.)

Obujen spomin

Igra v dveh dejanjih.

E. K.

(Konec)

GEIZIG — Kaj je čudno?

NICK — Brez teh takozvanih delavcev ne bi bilo nikdar te stavke.

GEIZIG — Zakaj takozvanih?

FRANK — Ker menda v vsem svojem življenju niso opravili dela, da bi bilo vredno pet centov.

LIZA — Tudi sem niso prišli zaradi dela, ampak le zato, da napravijo zdražbo, od katere niso mogli pričakovati nič dobrega za nas. Zakaj je bilo to — ne vem. Ampak vi ste jih najeli in zdaj žanjete, kar ste sejali.

GEIZIG — Kakšne neumnosti! Naposled boste še trdili, da sem jih zato najel, ker sem hotel zdražbo. No, kar recite to.

FRANK — Jaz ne trdim tega, ampak čuditi se ne bi smeli, če bi se komu res tako zdelo.

GEIZIG — To je krasno!

FRANK — Marsikomu se bo zdelo tudi to čudno, da je bil že prvi dan pripravljen cel bataljon stavkokazov. Kako to, ko ni bilo nobenega znamenja, da bo stavka?

GEIZIG — Nisem vas klical zato, da bi stal pred vami kakor pred preiskovalnim sodnikom. (*Sede.*) Pravite, da niste hoteli te stavke.

NICK — Ne te.

LIZA — Saj imate svoje ovaduhe. Lahko bi torej vedeli, da smo tisti večer napenjali vse sile, da bi odvrnili svoje tovariše od nepremišljenega koraka. Matoni se je bil že odpeljal z ženo, vendar pa vsi vemo, da bi bil z nami. Ampak vaši delavci pri novem stroju se tako kričali in nas zmerjali s strahopetci in izdajalci, da so bile vse naše besede bob ob steno.

GEIZIG (*nestrpno*) — Dobro, dobro, dobro. — (*Mirneje.*) Niste hoteli stavke. Končajte jo torej.

NICK — Kako?

FRANK — Gospod Geizig, ta boj nam je bil vsiljen in zdaj je tukaj. Veljal je dosti žrtev in te ne morejo biti zaman.

GEIZIG — Odpustil vam bom in sprejel bom vse, razen najhujših razgrajačev.

LIZA — Najhujši razgrajači najbrže že razgrajajo v kakšnem drugem mestu, kjer je morda tudi kak novi stroj.

NICK — V tovarno se morajo vrniti vsi brez izjeme in preden se vrnejo, morajo natančno vedeti, kakšni bodo novi pogoji.

GEIZIG — Novi? ... Ne, imel bi pač pravico, da jih kaznujem, pa vendar ne bom nikomur znižal mezde. Le oglasiti se mora vsak posamič. Nekateri so naredili preveč škode, da bi jih mogel sprejeti.

NICK (*vstane*) — Če so vaše misli take, je še prezgodaj za pogajanje.

FRANK (*vstane*) — Ali mislite, da so delavci roboti, ki se navijejo, pa se krečejo kakor je ukazano? Kajpada! Stopili bomo prednje in jim sporočili vaše povelje. Hej! Vrata se odpro, vi se postavite v dolgo vrsto, stopite eden za drugim na prag in kogar gospod Geizig potrdi, pojde noter, kdor bo zavržen, pa lahko poveže culo. — Ne, tako enostavno to ni, gospod Geizig.

GEIZIG — Hm, če še niste dovolj tepeni, pa nadaljujte. Jaz lahko počakam. Le da ne boste rekli, da vas nisem svaril, dokler je bil čas. Zakaj čim daljša bo vaša trma, tem bolj — tem bolj — natančni bodo moji pogoji.

LIZA (*vstane*) — Za nas res ne bo šala, če še nekoliko tednov ne bo plačila. Ali bo vam zabava? — Gospod Geizig, koliko škode vam je naredil ogenj, ki so ga zanetili vaši "vzorni" delavci v tovarni? Koliko vas bo veljalo popravljanje razbitih strojev? Koliko so vredne pokvarjene kože? Koliko dobička so vam prinesle vrnjene torbice? ... Takih sitnosti niste imeli nikdar, dokler so tukaj delali ljudje, ki so poznali svoje naloge in so bili ponosni na to, da izdelujejo odlično blago. Zakaj čim boljši so izdelki, tem več je po pravici pričakovati naročil. Ampak od tega ne morete zahtevati le toliko več dobička zase. Mi vam dajemo najboljše, kar moremo, za to se nam mora vrniti vsaj nekaj dobrega. Naše roke niso železne,

naše oči niso mramorne; s skrbmi, ki se vlečejo od dne do dne in prepletajo vse naše življenje, ne morejo biti glave vedno bistre — tudi pri delu ne. Če hočete zadovoljive izdelke, morate imeti zadovoljne delavce. Kadar boste to razumeli in boste pripravljeni za pošteno pogodbo, nas zopet pokličite, pa bomo govorili o koncu stavke, katero so začeli — ne naši tovariši, ampak vaši izzivači.

GEIZIG — Dovolj! — Tako ste torej razodeli svoje puntarske misli in potrdili, kar sem slutil. — Nekoliko preošabni ste postali. Pa ste pozabili, da je po deželi dovolj izurjenih delavcev, da bi napolnili ž njimi deset tovarn. Hotel sem poskusiti z blagostjo. Vidim, da tega ne razumete. Ker ne razumete, ste mi postali nepotrebni. Ali razumete to? — Z vami nimam nič več opraviti. Sicer pa velja ta odlok: kdor pride od ostalih delavcev jutri dopoldne — preden zapiska poldne — prosit, bo sprejet kot nov delavec, če ni zagrešil kaj posebnega. Za vse druge ostanejo vrata te tovarne zaprta za vedno. Zakaž, če ste pozabili, vas spominjam na to, da je to moja tovarna in vrata se odpirajo in zapirajo kakor ukazuje moja beseda.

NICK — Slišali smo. Govorili bomo zopet, kadar vas izkušnja kaj boljšega nauči.

NICK, FRANK in LIZA (*gredo proti levim vratom.*)

(*Zunaj počí strel.*)

(*Vsi obstanejo. GEIZIG se zdrzne in pogleda vse tri. Potem pozvoní.*)

DORMA (*vstopi*) — Gospod Geizig —

GEIZIG — Kaj je bilo to?

DORMA — Ne vem, gospod Geizig. Slišati je bilo kakor strel.

HODZINSKI (*vstopi z leve.*)

GEIZIG — Ali veste vi?

HODZINSKI — Zdi se mi, da je nekdo streljal.

Geizig — Pojdite pogledat.

HODZINSKI — Da, gospod Geizig. (*Odhiti.*)

GEIZIG — Zdi se, da tudi policija ne pozna svojih dolžnosti.

NICK — Kaj to pomeni?

GEIZIG — Če prihaja že tako daleč, da rabijo puntarji orožje —

FRANK — Ne obtožujte ljudi le zato, ker jih sovražite.

GEIZIG — Le zagovarjajte zločinca!

NICK — Ne zagovarjamo zločincev. Ampak tudi vi ne veste, ali je zločin, in če je, kdo je zločinec.

GEIZIG — Seveda, jaz sem začel stavko. Jaz sem menda najel tudi morilce.

FRANK — Slepí ste od blazne strasti, vi, ki se vedno sklicujete na hladni razum.

HODZINSKI (*se vrne razburjen in potrto*) — Gospod Geizig—

GEIZIG — No, kaj je? Govorite!

HODZINSKI — Matoni—

NICK, FRANK LIZA (*obenem*) — Matoni . . .!

GEIZIG — Kaj je storil Matoni?

HODZINSKI — Ustrelil se je pod vašim oknom.

NICK — Ustrelil?!

HODZINSKI — Žena mu je umrla . . .

GEIZIG — Norec!—Kakor da bi jo s tem—

HODZINSKI — Gospod Geizig, zdravnik—

GEIZIG — Zdravnika?

HODZINSKI — Morda bi ga še rešil.

GEIZIG — O—torej ni mrtev. Tam je telefon.

HODZINSKI (*vzame telefon, navije in govori*) — Gospod doktor, zelo nujno. Samomor iz samokresa . . . Ne, diha . . . V pisarno gospoda Geiziga ga prinašajo. (*Položi slušalo.*) Strašno!

GEIZIG — Ali sem mu jaz ukazal?

HODZINSKI (*se obrne začuden proti nje-mu in ga dolgo gleda.*)

GEIZIG (*se obrne od njega.*) — Pamet se mu je zmešala.

ŠTIRJE DELAVCI prineso MATONIJA in ga po HODZINSKIJEVEM navodilu polože na zofa, pa odstopijo.—TORBERG pride neopažen za njimi.)

HODZINSKI (*pristopi*) — Matoni! (*Se skloni in posluša, če mu bije srce. Položi mu roko na čelo.—šepetaje*) — Matoni . . . (*Mu odpne telovnik in srajco.*)

DORMA (*pristopi in mu da čist robec.*)

HODZINSKI (*položi robec na rano*) — Matoni, ali me slišite? (*Ga gleda pazno.*) Da! Da!—Matoni, poslušajte; zdravnik pride takoj. Le mirni bodite.

GEIZIG (*stopi tako, da ga Matoni lahko*

vidi.) — Čemu je bilo tega treba? S tem je ne priključete iz groba.

MATONI (*se zgane; komaj slišno*) — Vi—vi— (*Se hoče vzravhati.*)

DORMA (*vzame blazino z druge strani zofe in mu jo s Hodzinskijevo pomočjo vtakne pod glavo.*)

MATONI (*z naporom, nekoliko glasneje*) — Judež Iškarijot se je moral obesiti.

HODZINSKI — Matoni, Matoni! Ne zapravljajte svoje moči. Počakajte na zdravnika

MATONI — Čas hiti . . . Geizig, morda je tudi Judež mislil, da je storil nekaj dobrega za svoj narod . . . Pa se je moral obesiti.

GEIZIG (*maje z glavo.*) — Blede se mu.

MATONI — Ne, Geizig, vse mi je jasno . . . Vode . . .

DORMA (*natoči kozarec vode in mu pomaga piti.*)

MATONI — Jasno mi je kakor mi ni bilo jasno tisti dan, ko ste me upijani. Hoteli ste, da prevarim svoje tovariše in — in — ste prevarili mene. In jaz sem bil neumen, tako neznanosko neumen, da nisem spoznal vaše igre. (*Opira se na roko, da bi sedel.*) Judež se ni mogel vrniti med apostle. Tudi jaz — tudi jaz — (*Omahne.*)

HODZINSKI (*priskoči in ga naravna, da ne pade.*)

MATONI — Jaz sem poplačal. Kako poplačate vi, Geizig? (*Glava mu pade na stran, pa nazaj.*)

ZDRAVNIK (*vstopi*) — Kje?

HODZINSKI (*namigne z glavo.*)

ZDRAVNIK (*pristopi k Matoniju, mu pogleda oči in zmaje z glavo. Vzame stetoskop in posluša.*)

(*VSI zasledujejo njegovo početje z največjo napetostjo. GEIZIG stoji pri oknu, TORBERG v ozadju, obrnjen od MATONIJA.* — HODZINSKI in DORMA sta toliko odstopila, da more zdravnik opravljati svoj posel, pa stojita blizu Matonijevega zglavlja.)

MARIJA POREN (*vstopi vsa zasopihana*) — George!

VSI (*jo pogledajo.*)

ZDRAVNIK (*se vzravna*) — Končano je.

MARIJA (*zakriči*) — George! (*Pohiti do njega, pade na kolena in ga v silni bolesti objame.*)

HODZINSKI in DORMA (*pristopita.*

DORMA *ji boža lase. OBA jo polagoma vzdigneta in posadita na fotelj.*)

MARIJA (*si briše solze*) — Oh George, moj George!

GEIZIG (*začuden*) — Kaj? Kdo?

MARIJA (*ga pogleda in polagoma vstane.* — *Sama zase.*) — Eric . . . (*Glasno*) — Da, Eric. Ali ti je ostalo kaj spomina, Geizig? — Osem in dvajset let je dolga doba in ti si rad pozabljal . . .

GEIZIG (*jo gleda osupel. Naenkrat jo spozna.*) — Marija!

MARIJA — Ime ti je še ostalo v spominu—

GEIZIG — Jaz—jaz—. Kako bi, ko si se mi ves čas skrivala?

MARIJA — Skrivala!—O, Najbrže naj bi bila padla na kolena in beračila milosti zase in za otroka. Saj si se ustrašil očeta, zbal si se, kaj porečejo ljudje, vztrepetal si za svoj ugled, za svoje kupčije, za svojo oblast. — Jaz nisem imela *takih* skrbi, ampak imela sem svojega otroka in svoj ponos. Kaj bi bila prosila, ko si se bal, da bi prišla nepoklicana?

GEIZIG — Marija, bil sem mlad, odvisen.

MARIJA — Da, da. Tudi jaz sem bila mlada in, rekli so, lepa, mlajša od te tukaj. (*Namigne proti Dormi.*) — Mlada dekleta verjamejo, preveč verjamejo. Ampak tebi se ne sme verjeti.

GEIZIG — Marija!

MARIJA — Rada bi vedela, koliko sam sebi verjameš.

GEIZIG — Saj je tvoja sodba opravičena, toda—

MARIJA — Sedaj imaš vse, kar si hotel. Velik gospod si, bogastvo je tvoje, ljudje te spoštujejo, tisti ljudje, na katerih ti je kaj ležeče. Jaz — jaz sem imela sina—in sedaj—

GEIZIG — Matoni . . .?

MARIJA — Da. Ime te je motilo, kaj? Ime se lahko izpremeni in jaz nisem hotela, da bi te spremljala senca na tvoji poti v višave.

GEIZIG — Ime?— Kaj misliš?— Tvoj sin—

MARIJA — Moj sin, seveda. Ali je mogel biti brez očeta? Računaj, saj to znaš dobro. Osem in dvajset let je star in kar se je zgodilo pred osem in dvajsetimi leti, ne more biti popolnoma pozabljeno, četudi se nisi rad spominjal.

GEIZIG — Da, takrat je bilo. Prikazni vstajajo iz grobov . . . Ali—ali je George vedel?

MARIJA (ponosno) — Kaj misliš, da bi bil ostal tukaj, če bi bil vedel? Ali ni bilo dovolj, da sem vedela jaz?

GEIZIG (maje z glavo; malodušno) — Tako se ruši strop nad mojo glavo. (Poseže v žep in potegne iz njega listnico.)

MARIJA — Spravi svoj denar, Eric. Misliš, da je vsegamogočen, pa si se zmotil. Z vsem svojim bogastvom ne opraviš tukaj nič; meni ne vrneš izgubljenih let, njemu ne vrneš življenja. Če moreš sebi kupiti srečo, spravi ga.

GEIZIG (potr) — In tako pojdemo vsi za njim.

MARIJA — In vsi mu bomo enaki. Vsa oblast in vsa bogastva ne naredo nobene razlike.

TORBERG — Gospod Geizig—

GEIZIG (se obrne k njemu; osorno)— Vi ste tudi tukaj? — Ah! — Zberite svoje volkove in poberite s ž njimi — čim prej, čim prej!

TORBERG — Moj račun, gospod Geizig—

GEIZIG — Hodzinski, izplačajte mu, kar mu je bilo obljubljeno—tako, da ne bo jutri tukaj ne njega ne njegovih pijancev.

HODZINSKI — Da, gospod Geizig. (Hoče oditi.)

GEIZIG — Še en trenotek, Hodzinski.— Pobotajte se z delavci kakor mislite, da je pošteno . . . Kadar bo vse v redu, vse, Hodzinski, mi pridite povedat. Ne prej.

HODZINSKI — V vašem imenu smem potrditi—

GEIZIG — Vse, kar spoznate, da je pravično.

(Iz daljave se zopet zasliši delavska pesem.)

(Zagrinjalo.)

Leninova smrt

NE GLEDE NA TO, kako sodite o ruski revoluciji in njenih posledicah, kaj mislite o marksizmu in o sedanjih eksperimentih v sovjetski Rusiji, boste skoraj gotovo priznali, da pripada očetu revolucije, Vladimiru Iljiču Leninu eno najodličnejših mest v zgodovini. Prijateljem in nasprotnikom je razumljivo silno češčenje, ki ga uživa njegovo ime v Rusiji in ki prehaja skoraj v oboževanje. Zato je tudi razumljivo, da je njegova smrt pretresla milijone in—kakor se v takih slučajih pogostoma zgodi—izzvala vsakovrstne komentarje, kali za legende, ki se še vedno tu in tam širijo. Njegova bolezen je bila javnosti malo znana. Ljudje so imeli v spominu človeka, ki je navidezno kazal vse znake krepkega telesnega in duševnega zdravja, njegova smrt se jim je zdela nenadna in bili so kakor udarjeni na glavo. Tako so se začele širiti govorice, porojene iz bolezni pristašev, iz nerazumevanja prijateljev, iz škodoželjnosti sovražnikov, med katerimi nekateri niso bili zadovoljni, da ga več ni, ampak se jim je zdelo potrebno, nametati na mrtvega nasprotnika in na nje-

govo delo blata. Tu je bilo slišati, da je bil zastrupljen, tam, da je izvršil samomor, nekateri so pa pravili, da ga je ugonobila sifilida. Sicer ne bi to zmanjšalo njegovega pomena, zakaj bolezen je bolezen in nešteti ljudje so trpeli, ali pa še trpe od te more povsem po nedolžnem. V Leninovem slučaju pa je bil namen obrekovalnega šepeta jasen: predstavljen naj bi bil svetu kot nemoralen pohotnež, ki ga je narava kaznovala za njegove grehe. Prav to pa je bila ostudna laž, zakaj Lenin je bil nasprotno eden tistih redkih mož, ki se ni dotaknil ženske do svoje poroke s Krupskajo.

V pariški Revue Hebdomadaire je Zinovij Lvovski objavil zelo obširno razpravo o Leninovi bolezni in tragični smrti in po tem posnemamo, da je bila zanjo odgovorna deloma dedičnost, deloma pa njegovo zatajevanje samega sebe in delo, kateremu se ni odtegnil niti tedaj, ko je napor postajal zanj skrajno nevaren.

Zdravniško poročilo, katero je dne 22. januarja 1924 podpisalo enajst zdravnikov, pravi:

"Dne 21. januarja je nastal oster preobrat v stanju Vladimira I. Lenina. Ob 5.30 je bolnik izgubil zavest, njegovo dihanje je postalo slabotno in vrsta bolečnih krčev mu je zvijala telo. Kljub vsej mogoči negi je Vladimir Iljič izdihnil ob 6.50 za paralizo dihalnega aparata. Avtopsija, ki je bila izvršena danes ob dveh popoldne, je pokazala, da je bila smrt posledica skleroze možganskih žil, povzročene po prenapetem možganskem delovanju."

To je bila ista bolezen, za katero je umrl njegov oče in stari oče.

Leninovo življenje je bilo polno trpljenja po ječah in v izgnanstvu, prenapornega dela, stradanja in vsakovrstnega pomanjkanja. Vse to je zapustilo svoje neizogibne sledove, toda Lenin se je tako malo zmenil za to, da si še tedaj, ko je bil na cilju in bi mu bilo hvaležno ljudstvo dalo vse, kar bi bil hotel, ni privoščil ne počitka, ne kakšnega boljšega užitka. Po revoluciji je s svojo ženo in dvema sestrama živel v zelo skromnem stanovanju na tretjem nadstropju Kremla, kjer ne le, da ni bilo nobene udobnosti, ampak je veter pihal skozi špranje in vse bi bilo potrebovalo popravka. Tam je delal kakor po navadi, do utrujenosti.

Njegova žena je videla, kako nevarno je to za njegovo zdravje in je enkrat dejala, da se bo pritožila Stalinu, če se ne preseli. Nekega dne je Stalin res prišel in na svojih mogočnih plečih prenesel pisalni mizo, velik divan, star naslanjač in knjižnico v drugo stanovanje. Ko je Lenin pozno zvečer prišel domov in našel svojo sobo prazno, je brez besede odšel v novo stanovanje, zakaj Krupskaja je strastno ljubil, pa se je je tudi malce bal.

Zdravniki so ga svarili, češ da se ubija in da niti železen organizem ne bi mogel delati kakor on brez hudih posledic. Toda Lenin si ni mogel pomagati. Delo je po njegovem mnenju moralo biti opravljeno in na drugo ni mislil. Ob začetku leta 1922 je prvič resno obolel. Govoril je z nekim odborom in je po svoji navadi dvignil roko, da udari po mizi, v podkrepljenje svojih besed. Naenkrat se je zazdelo, da je roka obstala v zraku in potem polagoma omahnila ob strani, medtem ko se mu je obraz skremžil in se telo nagnilo naprej. Hitro se je popravil. Levo roko je pritiskal na sence kakor da bi hotel pograbititi misel, ki mu je uhajala. Končal je svoj govor in

zapustil sobo. Odšel je naravnost domov, kjer sta bilo slučajno Semačko, komisar javnega zdravstva in neki zdravnik. Semačko je takoj uganil pravo diagnozo in dejal Leninu, da se mora brez odlašanja vsaj za mesec dni spočiti. Lenin je dejal, da ni mogoče. Tedaj so vsi komisarji izjavili, da pojdejo na stavko, če se ne bo ravnal po zdravnikovem nasvetu. Spoznal je, da se mora vdati in je odšel v Gorki.

V tem predmestju je bila krasna palača sredi velikega parka in brezovega gozda. To je bila nekdanj posest Morozovove družine, ki je bila "vredna" mnogo milijonov. Morozovi so bili znani kot veliki prijatelji umetnosti in pokrovitelji umetnikov. Seveda so v času civilne vojne mužiki oplenili palačo, toda v skladišču se je našlo še dovolj pohištva, da se je moglo stanovanje precej udobno opremiti. Tja so žena in sestre pripeljale glasno oporekajočega Lenina. Profesor Foerster je bil poklican iz Breslave, toda kljub njegovi pažnji in skrbni negi žene in sester ga je tam prvič zadel mrtvoud. Napad ni bil zelo hud in ko je slišal, da ni neposredne nevarnosti, je nadaljeval čitanje in urejevanje svoje glasovite oporoke. Začasno je opustil državna dela in se je toliko popravil, da je lahko hodil ribarit in na lov. Pogostoma se je ob takih prilikah ustavil v vaški šoli ali v mestni hiši in pokramljal z ljudmi nove dobe.

Jeseni 1922 se je vrnil v Moskvo, navidezno popolnoma zdrav. Toda kar je tam videl, ga je skrajno razburilo. Na vseh koncih in krajih je videl nered in zmedo. Tu so napačno razumeli idejo njegove nove gospodarske politike, tam so načelniki bili nesposobni, potrebna so bila dela, katerih se niso znali lotiti in zazdelo se mu je, da je po vsej deželi vse narobe. Zatorej je zopet zasukal rokave in začel delati od zore do mraka. Zahajal je na shode in sestanke, zaslišaval delegate iz vseh krajev dežele, sprejemal kmete, delavce, tehniške izvedence, doma je pisal članke in čital pozno v noč. A ko se je bolj in bolj poglabljal v ta besni vrtinec dela, je občutil, da se bolezen, od katere je navidezno okrevail, vrača in menda je tudi zaslutil, da spušča sedaj trdne korenine v njegovo izmučeno in utrujeno konstitucijo. Prav zavest, da se mu zdravje najbrže ne vrne več, ga je pa gnala, da opravi vse, kar je mogoče, preden bo po nje-

govem mnenju prepozno. V tem času je bilo njegovo delo nadčloveško. Noben človeški organizem ne more dolgo prenašati takega telesnega in še bolj duševnega napora.

V decembru omenjenega leta je predsedoval seji svojega odbora in nastopal z navadno ognjevitostjo. Tam ga je zadel drugi napad. Vstal je, da bi odgovoril na neko Stalinovo vprašanje, pa se je nenadoma zgrudil na stol. Sedaj ni protestiral takojšnjemu povratku v Gorki—ker ni mogel. Tukaj se je moral popolnoma pokoriti zdravniškim predpisom. Toda vzlic neprekinjeni zdravniški oskrbi in najvdanejši negi ga je čez nekaj mesecev tretjič pograbilo in od tistega časa je bil slika popolne brezmoči, predmet najbolj bolečnega sožalja za vse, ki so ga ljubili.

Njegova desna stran je bila popolnoma paralizirana. Izpregovoriti ne mogel ne besedice in skoraj ves čas je moral ležati. Včasih je sedel pri oknu in gledal na zasneženo rusko stepo, katero je ljubil kakor živo bitje. Njegove oči so bile še vedno jasne in stari sijaj je bil v njih. Včasih se je zdelo kakor da izražajo željo, da povedo, česar njegova usta niso mogla povedati. To stanje je trajalo deset dolgih, trudnih mesecev in ga je delalo bolj in bolj nervoznega, tako da so tudi njegovi stari prijatelji in tovariši le redko prihajali.

Nenadoma se je nekoliko zboljšalo, tako da se je Krupskaji vrnilo upanje in ga je začela učiti pisati z levo roko. On je sijajno reagiral. Oživel je, z marljivostjo mladega študenta je sledil svoji učiteljici in začel je zopet čitati liste in knjige. Njegova žena je po njegovi smrti pripovedovala, da mu je v tistih

dneh pogostoma čitala spise Jacka Londona, ki jih je Lenin zelo ljubil. Pogostoma, kadar mu je čitala kakšno zanimivo vest ali poglavje iz knjige, je zakašljala ali srepo zrl vanjo, da bi obudil njeno pozornost in s prstom pokazal na mesto, ki ga je zanimalo. Tedaj mu ga je vnovič prečitala ali razložila. In zgodilo se je, kadar je končala, da se je naslonil nazaj, zatislil oči in debele solze so se mu vsule po izmučenem obrazu. On, čigar silno delo, večkrat neopaženo kot pa vidno, čigar titanska gonilna sila je zdrobila verige milijonov — pa s telesom in duhom uklenjenim, mojster nove Rusije, pa brez moči, slabejši od otroka . . .

Pa vendar se je zdelo, da se je popravljal. Nekega dne mu je bilo celo mogoče, da je šel, naslanjajoč se na dve palici, v park. Pozneje se je šel peljat na saneh in se je vrnil tako srečen, da se mu je celo posrečilo, spraviti nekoliko zlogov iz ust. In ženi je zapelo v srcu, ko se je zazdelo, da se mu vrne dar govora. Zvečer 21. januarja se je smejal, dražil ženo s pačenjem obraza in se igral z mačkom. O polnoči se je zbudil z bodečimi bolečinami v očeh, ki so, kljub opijatom naraščale. Obupno je začel mahati z rokami v znamenje, da želi več luči, brezdvomno v nenadnem strahu, da oslepi. Injekcija mu je dala za nekaj ur pokoja. Drugo jutro proti enajsti ga je zadel četrti, zadnji napad. — Njegova smrtna agonija je trajala tri ure in pol. Po vsej okolici je bilo slišati njegove bolečne krike. Temperatura se je dvignila čez 108 stopinj—lahko bi se reklo, da ga je plamen sežgal. Zvečer ob 6.50 je izdihnil v navzočnosti svoje žene, svojih sester in treh zdravnikov . . .

E. K.:

Julkina zmota

CEMU SE ČAKA TUKAJ? Vse je že splavalo po vodi . . . Še kozarec dobre pijače, pa proč odtod, proč . . .

Pred njo je stal mož, smehljajoč, z lahkim poklonom proseč za ples.

Prijela se je za glavo. To ni mogoče. Menda se še ni popoinoma iztreznila.

“Ni duh, gospa Julka. Zakaj tako strmite,

kot da prihajam iz groba?”

“Vi? — Nisem vedela, da ste tukaj. Nisem vas videla.”

“Jaz sem vas videl, toda bili ste daleč. In družbo ste imeli.”

“Družbo!”

“Človek si ne more vedno izbirati. Tudi moja ni bila posebno zabavna. Toda — obrni-

va se. Jaz nisem mojstrski plesalec, ampak tukaj sploh ni baletna šola."

Plesala sta in Julka je pozabila na vse, kar je bilo neprijetnega. Tisoč nedoločenih reči je bila pričakovala od nocojšnjega večera, le da bo srečala Whitneya, ni nikdar mislila. In sedaj pleše ž njim. Torej je to vabilo vendar imelo pomen in usoda si je izbrala to pot.

"Kako se zabavate?" je vprašal.

"Sedaj sem se začela zabavati," je odgovorila.

"Ali vam ugaja družba?"

"Vaša?"

"Tudi to. Ampak mislil sem — družba sploh."

"Ali je socijalen greh, če priznam, da sem se ves večer dolgočasila?"

"Resnica nikdar ni greh. Tudi jaz se navadno dolgočasim, kadar izpolnjujem take dolžnosti. Torej — vas ta sejm ne zanima, mene ne zanima, logično je torej vprašanje: Ali ne bi bilo pametneje, da ga zapustiva?"

"To bi menda bilo nevljudno."

"Pred eno uro bi bilo, sedaj ni več."

"Resnično, preden ste vi prišli, sem že sama mislila na to."

"Tako mislite lahko tudi sedaj. Seveda, če oba misliva tako, sledi iz tega, da odideva oba."

"Ne pozabite na ljudi, ki imajo oči."

"Spodobi se, da spremi damo ob taki pozni uri mož."

Nič se ni obotavljala, nič ni ugovarjala. Poslovala sta se le od gospe Hickney, ki je bila zelo prijazna in sladka in sta odšla.

Najprej jo je odpeljal v nočni klub in potem sta šla skupaj v njegov dom. Nič ni razmišljala, vse se ji je zdelo naravno. . .

Zjutraj pri zajtrku ga je vprašala:

"Čudno se mi zdi — ali niste nikdar mislili na ženitev?"

Nasmehnil se je in nekaj zagonetnega je bilo v tem smešku.

"Nekateri ljudje so rojeni za zakon, drugi niso. Jaz spadam med druge."

Hotela mu je ugovarjati in je iskala besede, on pa je posegel vmes:

"Nekateri ljudje ne poznajo sami sebe, jaz pa se. Že davno se poznam in vem, kaj govorim. Naposled — ali ni bolje tako?"

Hladno je postalo Julki okrog srca, a z

vso silo je potajila svoj občutek, da ga on ne bi uganil. Spremljajoč jo do postaje je zabavno govoril o drugih rečeh. Tam sta se poslovila in ona se je odpeljala domov.

15.

KO STA SE POSLOVILA, se ni Julki nič poznalo. On je bil zelo prijazen, svidenja pa ni omenil z nobeno besedo. Usoda mu je bila v tem oziru mila in bodisi da je zaupal slučaju, ali pa je bil njegov značaj tak, da se ni ukvarjal z načrti; njej pa tisti trenotek sploh ni bilo nič na tem ležeče, da ga zopet vidi.

Sprevodnik je zaklical in stopila je na vlak, ne da bi se ozrla. Našla je dober sedež in ko je sedla, je odrevenela. Gledala je skozi okno, videla pa ni ničesar. Ko je sprevodnik prišel po listek, jo je moral pocukati za rokav, ker ni slišala njegovega trikratnega opomina. Bil je lep dan, ona pa ni vedela, ali sije sonce ali leži megla na krajini, ali so polja zelena ali suha, ali jo kdo vidi ali ne. V njeni duši je bil mrak. Glava ji je bila težka in zdelo se je, da ni nobene misli v njej, pač pa nekaj temnega, sovražnega, pošastnega. Vse ji je bilo zoprno in to vse je bila ena sama ogromna celota, brez delov, brez posameznosti, brez posebnosti. Vse — ustvarjeno le zato, da more njeno silno sovrašтво imeti dovolj velik predmet.

Tako je prišla domov. Hiša je bila videti kakor ječa. Obrnila se je, da bi odšla k materi. Toda na misel ji je prišlo, da bi utegnil oče biti doma in njega prav sedaj ni hotela videti. Sploh pa bi morala govoriti, razlagati in vse to ji je bilo zoprno. Bilo ji je kakor da ji lezejo mravlje po hrbtu, po bedrih, po vratu. Strgala je obleko s sebe in legla na posteljo. Hotela je spati in pozabiti, pa se je premetavala, ker spanec ni hotel priti. Zbrcala je odejo na tla, mečkala blazino in se naenkrat zjokala. Jeza, občutek, da je nesrečna, da se ji godi krivica na vseh straneh, vse se je združilo, da jo potare in obenem razbesni. . . Vstala je in hodila iz sobe v sobo, suvala stole, udarjala s pestjo po pohištvi in se utrudila, pa je zopet legla. Vsa moč ji je ušla iz udov, živci so ji otopeli, trepalnice so se same spustile na oči in zadremala je.

Tedaj se ji je sanjalo. Prikazi so bili vsi zmedeni, slike so se menjale brez zveze in po-

mena, nemogoči dogodki so jo dvigali v nevarne višave in spuščali v nedogledne globočine, en trenotek ji je bilo blago kakor otroku, kadar skače prosto po trati, drugi hip so jo obhajali grozeči strahovi. Vse je minilo, le obračala se je, krčila in iztegovala kakor se giblje rastlina v vetru, ne da bi njeni občutki dosegli zavest. Polagoma se ji je pa telo umirilo in tedaj so njene sanje postale lepe.

Bila je povabljen na večerjo. Gospodinja, ki ji je poslala vabilo, menda sploh ne živi, toda Julka jo je poznala tako natančno kakor da je bila z njo vzgojena. Bila je odlična in vpliv je imela v družbi, pri vladi, v krogih umetnikov in umetniških trgovcev in vse to ji je kakor ena sama vseobsežna misel švigalo skozi glavo, ko je obračala vabilo v rokah. Čudila se je, da že tako dolgo ni videla dame in premišljevala je, zakaj sta bili tako dolgo ločeni. Obenem pa ji je duša pela zaradi velike časti, ki jo je doletela in zaradi slave, ki jo čaka. Napravljala se je skrbno in nobenih sitnosti ni imela. Vse je bilo pri rokah, le izbirati je bilo treba. Bilo je prijetno, pomerjati obleke, pregledavati frizurne vzorce, kopati roke v biserih, dijamantih in smaragdih in telefonirati po razne drobnarije, ki so ji prihajale na misel. Logika je v sanjah drugačna kot v tako zvanem resničnem življenju; bilo je popolnoma pravilno, da so dogodki skakali in preskakovali ure in dneve in vendar bili brezhibno povezani. Ko je prišla v palačo, vse krasnejšo od najponosnejših rezidenc na Long Islandu ali v Beverly Hillsih, njej pa tako dobro znano kot da je zahajala tja vsak dan, se je gospodinja vzradostila in jo predstavila vsem gostom: "Saj veste, to je gospa Julka. Seznaniti se morate z njo — o, vi veste? — Mislila sem si, no, pa sedaj jo tudi osebno poznate in hvaležni mi boste za to." Vsi so se ji priklanjali, možki so se trgali za njeno družbo, dame so ji skušale ustrezati na vse mogoče načine. Na vse strani je morala obljubovati, da sprejme vabila. Naenkrat je bila vsa družba v razkošni vili — moralo je biti nekje v Floridi — in potem na terasi. Morje je segalo do peščenega proda in ogromne palme so nalahno zibale svoje veje. Zvoki godbe so prihajali iz daljave, terasa se je izpremenila v dvorano in vsa družba je sedela za mizo, ki je komaj nosila vse kipe, lestence, umetne posode s cvetjem in

sadjem. Njena soseda sta bila duhovita gospoda in zabavala sta jo s čudovitimi povestmi in galantnimi pokloni. Besede so bile nejasne in včasih se ji je zazdelo kakor da prihajajo iz daljave kot v sanjah, a natančno je vedela, da so lepe in vse njej namenjene. Prav tako je vedela, da sta oba visoka dostojanstvenika, ki se ne bi pomenkovala kar z vsako žensko. A nenadoma je to bila druga dvorana — kakor stkana iz zraka in dišav in plesala je kakor še nikdar ne v življenju. Šla je od plesalca do plesalca, ki so vsi nepotrpežljivo čakali, da pridejo na vrsto in nič se ni trudila. Zdelo se ji je kakor da jo nosijo valovi in noben teh novih, čudovitih plesov ji ni bil neznan. Najodličnejši gospod vse družbe je prišel ponjo, se ji globoko poklonil in dejal: "Ves večer čakam na srečo in če mi dovolite, da zaplešem z vami, bo to večja blaženost kakor življenje v raju." Tako je dejal, ali podobno, besede so pa pomenile prav to, kar je čutila. Bilo je kakor da jo nosi. Tla so bila pod njenimi nogami, toda čutila jih ni. In ko sta odplesala, jo je povedel v park — zakaj naenkrat je bil zunaj tudi nepregleden park z belimi stezami in skritimi koticami in mesec je svetil in slavčki so drobili. Gospod ji je našel klop in sedel poleg nje, nato pa je dejal: "Vse svoje življenje sem čakal na srečo. Vsega imam dovolj, bogastva, časti, dostojanstvo, kakršno koli bi hotel, toda sreča se mu umika in moja roka je vedno prekratka, da bi jo dosegla. Le slutil sem jo, poznal je pa nisem. Sedaj vem, kje je. Vi jo držite v roki in če me sprejmete, bo najino življenje nebesa, prenešana na zemljo."

Prizor se je izpremenil kakor na modernem odru, ki se kar obrne pa kaže drugo scenerijo. Limuzina se je ustavila pred katedralo in ona je bila vsa v belini, z dolgim pajčolanom, s pomarančnim cvetjem v laseh in s šopkom najredkejših orhidej v rokah. Pred oltarjem je odstopil njen oče — ali je bil ta odlični gospod njen oče? — in pridružil se ji je ženin iz parka. Igrali so koračnico iz Lohengrina, pred nogami so ji deklice sipale cvetlice, vsa cerkev je bila polna dam v razkošnih toaletah in gospodov v jutranji obleki in ko sta vstopila v avto, so ju obmetavali z barvanim rižem in mahali z rokami. Za medene tedne sta se odpeljala čez morje — ves svet sta hotela videti. In prvi večer sta prenočila v sobi, ki je

morala biti urejena za kralja. On ji je odpel obleko in obema je bilo kakor da prvič v življenju uživata slasti ljubezni.

Naenkrat so sanje odprhnile. Zbudila se je. Strme se je ozrla po sobi in zdela se ji je neresnična. Zatisnila je oči, toda sanje se niso vrnila. Po sili jih je hotela priklicati nazaj, ali spanec je vzel slovo in vsakdanjost ji je štrlela v oči.

Vsakdanjosti ni hotela verjeti. Ni mogla, da je minilo. Bilo je bolj resnično od te nepospravljene sobe, od tega zatohlega zraka, od vsega tega, kar je in kar čaka zunaj pred vrati, da jo odene s tisto puščobo, ki mori in davi in ubija vso lepoto.

Polagoma, polagoma se ji je vračala zavest resničnosti in nanjo je padla neznanska teža, grozeča, da jo stare. Lotil se je je obup in zdelo se ji je, da je prišla njena najbolj nesrečna ura.

Planila je s postelje.

Ne — te resničnosti noče več. Bile so le sanje, toda te sanje so ji povedale, za kaj da je ustvarjena. Sreča! Sreča je njena pravica. Bila je oropana, krivica se ji je godila ves čas, zločin je bil izvršen nad njo.

Konec mora biti tega. . .

Whitney! Ha! Tudi on jo je prevaril. On bi ji lahko dal srečo kakor v sanjah, a potuhnil se je, misleč le na svojo udobnost — in jo je izdal. . . . Kaj je bilo, da jo je storilo tako slabotno, če jo je le pogledal? Ali je bila — ljubezen? Mislila je to, če je sploh kaj mislila, vsaj s čutom je tako mislila. O — ampak še pride čas, ko mu pokaže, da se ne more ž njo tako igrati!

Stiskala je pesti in na obrazu so se ji delale gube, da se je ustrašila, ko je slučajno pogledala v zrcalo. . . .

Ne — vsa togota ji ne pomaga. Treba je misliti. Ampak za to je treba miru in kako naj ga pričara?

Gotovo je, da mora biti dosedanjega življenja konec. Postal je neznosno, nemogoče. Da, grd je bil ta večer, sama razočaranja, same prevare. Ha! Kaj misli gospa Hickney? Da bi ji morala biti hvaležna za jed in pijačo? Ali za to, da je razkazovala svoje bogastvo? Tudi za to pride čas!

Lipman . . . Če nič drugega, ima denarja. In to je pravzaprav vse, kar potrebuje. Da,

Lipman je odgovor na vprašanje. Ta hip še ne ve, kako, toda to že pride, ko se pomirijo živci, da bo mogla spraviti misli v pravilno vrsto in izdelati načrt. Lipman je tepec in bilo bi smešno, da ga ne bi ovila okrog prsta. . .

Po hiši še ni bilo nič pospravljeno, ko je prišel Riko domov. Bil je vesel in nereda niti opazil ni.

"No, kako je bilo snoči?" je vprašal.

Njo je nekaj prijelo, da bi mu bila najrajša skočila v lase.

"Kako je bilo?" se je nakremžila. "Ali nisi bil še nikoli na večerji, da vprašuješ tako neumno?"

Osupnil je.

"Ali se je — ali se je kaj zgodilo?"

"Seveda! Vedno se kaj zgodi." — Njen glas je bil oster in rezek in Riku je bilo kakor da lete puščice iz njenih ust.

"Kaj neprijetnega?" je vprašal bolj tiho.

Obrnila se je in zacepetala.

"Kakšna neumnost je pa to? Kaj neprijetnega! — Meni da bi se pripetilo kaj neprijetnega? Kaj neki misliš o meni?"

Razložiti si ni mogel njene razdraženosti, pa bi jo bil rad pomiril, a ni vedel, kako.

"Najbrže si utrujena. Pa zato se ti vendar ni treba jeziti name," je dejal in čutil, da ni s tem nič pomagal.

"Utrujena!" — Tako glasno je zaklicala, da je bilo bolj kriku podobno kot govorjenju. "Tudi ti bi bil utrujen. Pa nič ne skrbi. Dobro sem se imela. Sijajno je bilo. Vse je bilo krasno, fino, izvrstno. Družba kakor v Beli hiši. Večerja za kralje. Šampanjec. Cocktaili. In plesali smo. In jaz sem bila osredje. Nekaj časa se je vse sukalo okrog mene. Da, bila je prava slava. No — ali mi ne verjameš?"

Šampanjec. Morda je razlaga v tem. Vedel je, da ne prenese preveč in mislil si je, da je v družbi pijača tekla, pa ni opazila, kdaj je bilo dovolj. To ga je potolažilo. Mački so različni, dokler nagajajo, so vsi sitni in njen je najbrže zelo hud. Ampak vsi minejo. Stvar torej ni resna, le potrpljenje mora imeti ž njo. Hotel ji je to povedati, pa si je domislil, da bi jo to nemara še bolj razdražilo. Zato je dejal:

"Zakaj ti ne bi verjel? Prišla si mednje kakor sveža roža in če bi jaz bil tam, bi tudi norel za teboj."

"Norel? — Da, to bi ti bilo najbolj po-

dobno, na to se ti ne bi bilo treba nič siliti."

Nasmejal se je od srca.

"Dokler ti prihajajo taki dovtipi v glavo, ne more biti hudo. Res je, utrujena si, to je vse in dober počitek te povsem popravi."

V goltancu jo je stiskalo, okrog srca jo je žgalo, v kolenih je čutila slabost. Najrajša bi bila zatulila. Premagala se je z največjim

naporom. Nekaj ji je šepetalo: Nocoj še ne. Treba je urediti. . . Misli. Načrt. . .

Vidno oslABLJENA je zamrmrala:

"Res je. Trudna sem. V kuhinji najdeš kaj za večerjo. Jaz nimam teka. Spat grem. In spala bom, dokler ne bom spočita."

Hotel ji je pomagati, ona pa se je hipoma spomnila svojih sanj in je odklonila.

(Dalje prihodnjič)

"Dober denar"

KDO JE NAPISAL POVEST, po kateri posnemamo naslednje podatke, nam ni znano in sami boste spoznali, da je to razumljivo; pisec ima najtehtnejše razloge, da ne pove svojega imena. Toda revija "For Men," ki je objavila njegov članek, ga mora poznati — kolikor toliko. Sicer ni storija nova; reči, katere pripoveduje, se dogajajo vsak dan, "umetniku" na veselje, drugim pa na žalost, ki pa je nekam smešna, ker so jo sami zakrivali. Lahkoverneži so internacionalni, vsaj v tem smislu, da jih najdete med vsemi narodi in v vsaki deželi. In ker gre včasih tudi kak naš človek tako nerodno na limanice, ne bo škode, če na kratko povemo, kako enostavno znajo ravnati gospodje, ki živijo od tuje neumnosti.

V Ameriki so ti umetniki, ki jih po domače imenujemo sleparje, znani pod imenom Confidence Men—ali skrajšano Con Men. In v omenjeni reviji govori tak zvitorepec o svojih doživljajih. Zato torej piše anonimno.

Mož je podoben modernemu nomadu—danes tukaj, jutri tam. Tudi to bo razumljivo, če vas zanima storija.

"Pred par meseci, ko mi je ostalo le še pol tisočaka, me je veter zanesel v Boston. Med drugimi brati po poklicu—vseh, o katerih govori, ni vredno omenjati—je bil eden, ki se je zdel povsem primeren za prvorednega kompanjona."

Mož povdarja, da se nikdar ne peča z navadnimi zločinci in sploh ne z ljudmi, ki se ne znajo v vsaki, tudi najodličnejši družbi obnašati kakor da so tam doma. Svojega novega znanca imenuje Harvard Harryja, ki prihaja

baje iz visoke družine, ampak je že na vseučilišču uganjal take reči, da so mu pokazali vrata.

Potem kritizira pripovedovalec nekatere tovariše, ki poskušajo nove trike, s katerimi ne morejo imeti sreče. "Kar se mene tiče—pravi—se držim svoje stare denarne mašine, ki jo včasih spoliram, namažem in ji dodam kakšne moderne naprave. Po precej dolgem čakanju sem zvedel za nekega trgovca, ki ga bom imenoval Mr. Wright, kakor imenujemo vse, ki sedajo na naše limanice. Bil je znan zaradi svojega trdega dela in pohlepnosti po denarju. — Naj vam povem, da niso naše najboljše žrtve navadni tepci, ki so prišli do denarja, pa ne vedo, kaj z njim početi. Tudi ne priseljenci, ki ne razločijo petaka od cigarskega kupona. Nasprotno—najpripravnejši za nas so varčni možje, ki ljubijo denar in žene, ki so neomajno prepričane o svoji nezmotljivosti pri kupčijah."

Nekega jutra je gospoda Wrighta obiskal mlad fant, čigar gravirana posetnica ga je označevala za Mr. Harold Saltonstalla, očitno člana znane, odlične družine. Izkazalo se je, da je mladi Saltonstall dovršil harvardsko univerzo in bi rad takoj kaj začel, ne da bi se zanašal na zveze svoje družine. Ima kakšnih dvajset tisoč dolarjev, ki bi jih rad vložil v kakšno dobro trgovino, v kateri bi aktivno sodeloval. Mr. Wright je začel z nič in je visoko dvignil svojo trgovino in to je, kar mladi Saltonstall najbolj občuduje. Če bi torej—

Gospodu Wrightu je bilo zelo žal, toda nobenih njegovih delnic ni bilo na trgu in v pisarni ni bilo prostora; četudi ceni zanima-

nje mladega gospoda, se ne sme pozabiti, da je mnogo finančnikov, ki bi radi vložili denar v kakšno izmed maloštevilnih podjetij, ki so prebolela zadnjo krizo.

Gospod Saltonstall ni mogel zatajati svojega razočaranja, a preden se je poslovil, je omenil: Mr. Wright, vem, da ste zelo zaposlen, vendar pa bi vam bil zelo hvaležen, če bi sprejeli moje vabilo na kosilo in morda bi mi mogli sugerirati kak drug način, da bi mogel investirati svoj čas in svoj denar.

Vse priskopušeno bogastvo ni dotlej privedlo gospoda Wrighta v bližino take aristokratske družbe, katero je predstavljal mladi Saltonstall in s pritajenim veseljem je sprejel vabilo. Počutil se je kakor da plava v oblakih, ko je sedel v Copley Plazi za nemadežno pogrnjeno mizo in opazoval mladeničeve neprijetne fine manire. Medtem, ko sta srebala juho, je mladi gostitelj, ki, kakor ste pač že uganili, ni bil nihče drugi kot Harvard Harry, potegnil iz žepa nov bankovec za deset dolarjev in ga dal Wrightu s pogledom, v katerem je bilo neizrečeno vprašanje. Wright ni razumel vprašanja.

"Kaj je to?" je vprašal hladno, kolikor je le mogel.

"Hm, kaj mislite?" je odvrnil Harry.

Mr. Wright je obračal in ogledoval bankovec deset minut in naposled dejal: "Kaj to pomeni, mladi gospod?"

Harry se je nasmejal. "To je le vzorec kupčije, na katero sem naletel, ko sem iskal priliko za zdravo investiranje svojega denarja. Tam v East Bostonu je star možak, ki dela take bankovce in je hotel prodati svojo mašino za nekakšno fantastično ceno. Zdi se, da je Nemec in slabo bi se mu godilo, če bi ga zalotili in deportirali v Nemčijo."

Trgovec je začel na novo ogledovati bankovec, ki ni bil nič drugačen od neštetihi, ki jih je že imel v svojih rokah. Medtem ko ga je motal, je mladi mož vstal in se opravičil, češ da mora telefonirati svojemu očetu in se vrne v petnajstih minutah. Ko je Wright ostal sam, je hitro skočil v najbližjo banko, kjer so mu zatrdili, da ni z bankovcem nič narobe.

"Konfidenčnikova igra—pravi pisec—je podobna zapeljivim scenam v kinematografskih slikah. Ko je dama spustila robec na tla ali pokoketirala s pahljačo, postane nedostopna in naloga agresivnosti preide na moškega.

Prav tako napravi slepar prvi korak, potem se mora pa žrtev začeti truditi."

Tako je moral tudi gospod Wright kar prositi, da ga mladi Saltonstall povede v zatohlo klet, v kateri je "stari Nemec" baje tekmoval tako uspešno z denarno tiskarno Zedinjenih držav. Ko sta prišla tja, je bil "bivši član nemške zakladnice" tako zatopljen v svoje delo in eksperimentiranje, da ju je komaj opazil. Igral je svojo vlogo tako, da sta morala kar beračiti za malenkostne informacije, ki jih je nejevoljno dajal. Naposled je vzel od Wrighta dolar in ga položil v neko slabo dišečo kemično tekočino. Čez eno uro je potegnil iz nje kos praznega papirja v natančni velikosti dolarja, ki je seveda ostal skrit v posodi. Ta papir je vtaknil v svoj stroj. Skrita majhna žarnica je dajala blede svetlobo in majhen električen motor je misterijozno brenčal. Proces je trajal cele ure, zakaj potrebno je, da žrtvine kritične sposobnosti opešajo vsled monotonije in dolgotrajnosti. Navsezadnje je prišel nekdanji prazni papir iz stroja v podobi bankovca za deset dolarjev. Ko ga je nekaj časa sušil z mahanjem po zraku, ga je izročil Wrightu in mu dejal, naj ga ohrani za spomin. Seveda je bil dober bankovec in ko ga je Wright preizkusil po mnogih bankah, se je vrnil po več. Tudi mladi Saltonstall se je ogrel in konec je bil ta, da sta oba obljubila, da prineseta vsak po deset tisoč dolarjev v novih bankovcih in jih "stari Nemec" podeseteri, za kar dobi deset odstotkov provizije. Kadar bo delo končano in bodo novi bankovci pripravljeni v dveh kovčegih, se odpelje Wright z njima v hotel, ona dva pa prideta za njim, vsak po svoj delež. Wright naj vzame taksi in se odpelje naravnost v hotel in pazi, da ne vzbudi nobene pozornosti, zakaj Nemec je zvedel, da so mu agenti tajne službe za petami in zapustiti bo moral svojo klet.

Zgodilo se je tako, le da sleparja nista prišla po svoje deleže, ampak sta po kleti pospravila, da ne bi ostali kakšni otiski prstov, potem pa sta jo urno popihala na postajo, kjer sta vedela, da prideta ravno prav za vlak. Kajpada ni Wright v svojih kovčegih našel nič drugega kot lepo zrezane časopise, le na vrhu je bil bankovec—za tolažbo.

"Stari Nemec" je nekoliko mesecev pregledaval vse bostonske liste, toda nobene be-

sede ni bilo v njih o tej epizodi. Kako pa naj bi žrtev tožila sleparja, ko bi morala priznati, da je sama nameravala sleparijo?

To je jedro storije. Drugi sleparji imajo druge metode. Vsi ne iščejo velikih boga-

tinov. Dosti naših ljudi se je že opeklo in so prišli ob krvavo prislužene, morda tudi pristradane dolarje. Zato ni svarila nikdar preveč.

Žensko poglavje

Minka:

TAKA IN ONAKA RAZMISLJANJA.

NE VEM, ali sem nepopoljšljiva, črnogleda pesimistka, večna godrnjavka, ali pa je takozvani kritični duh, kar me včasih sili v jezo. Kadar imam kaj časa, rada prebiram angleške ženske revije in knjige. Sempatja najdem kaj zanimivega v njih, večkrat me pa kaj zmoti, da se začnem vpraševati, ali je res vse tako kakor pišejo in kakor bi se zdelo na prvi pogled. Mnogo reči me kar od začetka odbije. Strašno veliko pišejo o obče-
vanju, o vplivanju na druge ljudi, s čimer nam hočejo dopovedati, da je le od nas odvisno, da si pridobimo prijatelje in ugled, dobro delo in lep zaslužek. "Tako pa tako postopaj, pa bo vse prav." In zglede navajajo. Vsakovrstne zglede, ki se prijetnočitajo, to se pravi, če čita človek le za kratek čas. Ampak če zraven tudi misli, je druga reč.

Neka pisateljica nam pripoveduje, kako je revščina preganjala starejšo žensko v malem mestu. To mi je bilo lahko razumljivo, zakaj z revščino sem sama imela več izkušenj kot s katero koli drugo rečjo. Ta ženska je pa imela podjetnost v sebi, ameriškansko podjetnost in s to se navidezno vse doseže. Enkrat je v prodajalni slišala gospo, ki se je bridko pritoževala, koliko dela jo čaka, ker ima "party," pa bo morala narediti torto in kaj podobnega povrh vseh drugih priprav. Pecivo se pa tako lahko pokvari in če mora dolgo stati pri peči, jo glava boli (mene tudi) in v kakšno zadrego bi prišla, če bi gostje bili v hiši in njena torta bi bila sežgana.

Ženska je to poslušala in dalo ji je idejo. Začela je poizvedovati, v kateri hiši imajo goste in povsod je hodila vpraševati, ali potrebujejo tort, pajev, kolačev in podobno. Največkrat so potrdili in začela je peči. Članek

potem pripoveduje, kakšen uspeh je imela, kako je njena kupčija uspevala in kako imenitno se ji sedaj godi.

Bila sem vesela za nekdanjo ubogo ženo. Naenkrat me je pa pičilo: "Kaj bi se zgodilo, če bi v malem mestu desetim—le desetim, pa je gotovo več siromašnih žensk tudi tam—prišla ista ideja? Koliko posla bi tedaj imele? Razen tega—kaj pa pekarne? Ali te ne pečejo tort in pajev in drugih okusnih reči? In zazdelo se mi je, da vendar ni tako enostavno, ustanoviti si trgovino kot je pisateljica pripovedovala.

V drugem magazinu sem čitala članek o pisaricah. Ta me je zanimal. Tu je morda kaj zame. V uvodu je bilo rečeno, da bi ženske (vse ženske?) veliko lažje dobile dobre službe, če bi vedele, kako je treba ravnati. V neki pisarni so se pisarice pogostoma menjale in avtorica članka je šla enkrat pogledat, kako je s to rečjo. Tajnica (to ime dajejo menda tipkaricam v nadomestilo za mizerne plače) je bila nerodna. Kadar jo je zvonec poklical v "bossovo" sobo, se je zadela ob vogal pisalne mize, ko je vzela spise, ki ji jih je dal, je skoraj prevrnila tintnik in njen glas ni bil simpatičen. (Meni se zdi, da se včasih vsakdo ob kaj zadene in glas, moj Bog, saj ne piše z glasom.) Avtorica je poznala neko drugo dekle, ki je že dolgo bilo brez dela—člankarica pravi "brez nameščenja," kar menda pomeni nekaj višjega, pa vendar ne nosi nič več. Priporočila jo je gospodarju in ta jo je sprejel za poizkušnjo. In ostala je tam in bila je silno vesela, da je bila po tako dolgem času zopet "nameščena." Vsako jutro je gospodarju pospravila pisalno mizo, poizvedela, kateri list čita in mu ga pripravila, kadar je z njim govorila, je skoraj pela, njegovih slovničnih napak ni popravljala, ker bi ga to žalilo in s svojim vpludnim vedenjem se mu je tako

prikupila, da ji ni le primaknil dva dolarja na teden, ampak jo je celo večkrat jemal na kosilo.

Na tihem sem ji čestitala. Ampak moja vražja navada! Takoj mi je prišla na misel ona druga, ki je zaradi nje izgubila svoje "nameščenje." Kje zdaj ta kosi? Tudi nisem tako gotova, da piše njeno petje boljša pisma in da se ljudje na tihem ne muzajo, kadar čitajo spise s slovničnimi napakami.

Naposled—koliko je to vredno zame in za vse tiste, ki si tudi žele nameščenja? Po računskih pravilih ne more biti več pisaric nameščenih kot je mest po pisarnah, članek je pa hotel sugerirati, da bi bile lahko vse zaposlene, če bi pele, se ne zadevale ob vogale miz in hodile z bossi na kosilo. In po kosilu...?

Takole čitajoč te raznovrstne spise, ki se množe kakor gobe po dežju, bi človek moral priti do prepričanja, da je lump, če nima dela. Meni pa brenči po glavi, da mora biti nekaj drugega narobe. Če bi vsaka pisarica nekoliko manj garala, bi bilo prostora še za nekatere druge. Toda z višjih šol, kolegijev in univerzitet bruha od leta do leta večje trume mladih mož in deklet v življenje, skoraj vsi iščejo zaslužka, konkurenca je vedno večja in srditejša in včasih postaja kar strupena. Pravzaprav se ne more nobeni punčki zameriti, če se drži kakor klop svojega mesta, če ga ima. Zato gara, če je treba, tudi čez čas, si ne privoščiti oddiha in skuša na vse mogoče načine ustrezati gospodarju. Ti načini so pa včasih kaj čudni. Ne pritrjujem tistim, ki pravijo, da so vsa sedanja dekleta "pokvarjena," ampak izkušnja je velika in nekatere se zaradi ljubelega kruha ne morejo upirati.

Nekaj drugega, kar sem čitala z zanimanjem, je bila povest neke igralka, ki je obolela za sušico. Ni treba razlagati, zakaj je tak predmet vedno zanimiv, zlasti če je stvar dobro pisana. Ta je bila. Bila je ravno pred izpolnitvijo svoje najbolj goreče želje, da nastopi na večjem odru, ko ji je zdravnik povedal, da ima jetiko in da mora takoj opustiti vsako delo in iti v kak sanatorij. Težko se je odločila, ampak izbere ni bilo. Potem opisuje svoje življenje v sanatoriju, težke prve čase, ko se je počutila kakor v ječi, potem pa počasno okrevanje, seznanitev z drugimi bolniki in izpremembe, ki so se vršile v njeni duši, ko je, daleč od velemestnega hrupa začela

opazovati naravo, ki zanjo prej sploh ni eksistirala. Radovala sem se z njo in čestitala povratku njenega zdravja in volje za novo življenje.

In vse bi bilo lepo in prav, če ne bi bilo v meni tiste sitnosti. Moja igralka je imela starše, ki so ji lahko dali vse, kar je bilo treba za sanatorij, kjer je imela svojo posebno sobo in vse, kar so zdravniki predpisovali in kar je sama želela. Gotovo ji nisem bila nevoščljiva. Toda misel mi ni dala miru. Nekdaj sem čitala statistiko jetičnih slučajev. Pozabila sem na število, vem pa, da je zelo visoko. In jetika je največ bolezen siromašnih ljudi. Če nas ne bi bilo, bi se najbrže v teku par let popolnoma iztrebila. Koliko drugih žena—in seveda tudi moških—pa je, ki na zdravnikov ukaz lahko kar meni nič, tebi nič kupijo železniški listek in se odpeljejo v sanatorij, kjer je vsa verjetnost, da ozdravijo? In če jim pravi: Nobenih skrbi—kako se naj jih otresejo? Skrbi ne prihajajo, ker jih kličemo. Tukaj so in odkrižati se jih ne moremo. Kadar leži taka revna ženica v splošnem oddelku kakšne bolnišnice, kjer komaj čakajo, da odide, ker potrebujejo prostora za druge bolnice, ne opazuje zvezd in se ne poglablja v čas noči, ampak mori jo misel, kaj bo, kadar pride domov. Jetika ubija in ubija, največ zato, ker ji revščina pomaga.

In take misli me vedno obletavajo, kadar čitam podobne reči. Ali sem presitna, ali imam prav, da vsi ti lepi sveti in zgledi nič ne zaležejo ali pa vsaj tako malo, da ni vredno spomina, ampak da je svet prišel tako daleč, da potrebuje temeljite izpremembe, ki odpravi revščino in poda vsakemu človeškemu bitju priliko za dostojno življenje?

TRILBY. Marsikdo se spominja na Du Maurierovo povest "Trilby," ki je prišla tudi na oder in bila pred par let filmana. V njej Svengali hipnotizira neko dekle, ki je služilo pariškimi bohemskim slikarjem za model in naredi iz nje veliko pevko, ki pa zna peti le tedaj, kadar on dirigira in jo ima pod svojim vplivom. Povest se lepo čita in slika je lepa. Toda v resnici bi bila stvar nemogoča, zakaj nobena hipnoza ne more podati nikomur glasbenega aparata v grlu, ki je poleg dolgega šolanja potreben za opernega pevca.

Književnost

LONČAR-KLANČAR: THE SLOVENES: A SOCIAL HISTORY

SLOVENCI SMO, kot so nas učili v šolah naše mladosti, narod brez zgodovine. Nikdar, razen v času kralja Sama, nismo imeli svoje države in še ta pravzaprav ni bila slovenska, temveč njen glavni del je bil češki. Mimogrede — je bilo to poglavje zelo zanimivo in zdi se, za Evropo veliko bolj pomembno kot se splošno ceni. Toda Samo ni bil Slovenec, njegove države niso ustvarili Slovenci, drugih svojih kraljev nismo imeli, naš "Drang" je bil ustavljen, ko so pritiskali Nemci z ene in Italijani z druge strani, oboji s svetim križem v roki, pa z velikim apetitom v želodcu — in to, se zdi, je dovolj dokaza, da nimamo zgodovine. To pomeni, da nismo nič vredni, da nimamo pravice do obstanka, pravzaprav, da nas ni. Podobni smo človeku, ki ne more dobiti rojstnega lista v nobeni občini na tej ali oni strani morja in zaradi tega legalno ne živi. Nam se sicer zdi, da dihamo, hodimo, govorimo, orjemo, žagamo, pojemo, pišemo, slikamo, zdravimo svoje bolnike in pokopavamo svoje mrličke, ampak zgodovinskega dokaza ni za to, ergo je stara Avstrija imela prav, da je z nami ravnila kot s hlapci, Mussolini ima prav, če poitalijančuje imena živih in mrtvih Slovencev in jih tako dela "historične," in Hitler ravna dosledno, če označuje naše kraje na svojih zemljevidih kot "Karstgau." Zgodovine nimamo; ni nas, kako bi se torej mogli pritoževati, če delajo z nami kakor svinja z mehom?

Pa pride dr. Lončar, ki je očitno že od nekdaj imel nekaj puntarskega v sebi, morda podedovanega iz časov Matije Gubca, Dolenjca, povrh pa še prišel pod "nesrečni" Masarykov vpliv na praški univerzi in napiše zgodovino Slovencev!

Kako je to mogoče? Saj je bilo dokazano, da je nimamo. Res, po naših občutkih nas je nekaj — tam pod Triglavom nekoliko večja peščica, potem pa nekaj v teh Zedinjenih državah, v Kanadi, v Argentini, Braziliji, Columbij, Avstraliji, južni Afriki, Egiptu, hm, raztresenih po vsem svetu in povsod kolikor toliko organiziranih, z neko mero tega, kar se nam zdi kultura, ustvarjajočih vsakovrstna bo-

gastva, večinoma za druge. In včasih ob večeru se porodi pregrešna misel, da je naša eksistenca dejstvo, pa naj bo zapisana v zgodovini, ali pa ne; in ker nismo včeraj padli iz nebes in tudi ne prikipeli iz pekla, mora naš obstanek vendar imeti nekakšne korenine v preteklosti. Kakor koli je ta preteklost morala biti živa in — navsezadnje, ali ni to zgodovina? Z nami se je godilo to in ono in če tudi ne vemo vsega, je vendar jasno, da se je moralo goditi. Koliko nacijev pa ve vse, kar se je godilo z Nemci v vsaki dobi, odkar so postali Nemci? Koliko Američanov, ki deklamirajo o "naših očetih," koliko "hčera revolucije" pozna resnično zgodovino bojev za neodvisnost, rojstva Unije, razvoja socijalnega sistema? S tem neznanjem se pa vendar ne bi mogla utrjevati nobena teorija o nezgodovinstvu Zedinjenih držav ali pa katerega koli naroda. Imeli smo očete in matere, te so tudi imele očete in matere — kakor Angleži, Francozi, Rusi, Turki, Kitajci, Kafri, Indijanci, Botokudi itd., itd.

Lončar misli, da je le treba posvetiti v to preteklost, pa se najde "zgodovina."

Ampak kako, ko nismo imeli svojih kraljev in cesarjev niti svojih držav ne?

Hm, Lončar mora biti krivoverec v očeh pravovernih historičarjev, zakaj napisal je kratko, pa vendar dokaj temeljito zgodovino Slovencev. Napisal je njih socijalno zgodovino in naenkrat se zazdi človeku, da je to bolj resnična zgodovina od vseh tistih, s katerimi so nas mučili v šolah, kjer so zabeležena nešteta imena kraljev in drugih vsakovrstnih vladarjev, ministrov, generalov, papežev, leta in dnevi bitk in prask, nasledstva na prestolih, ženitve in dote, spreminjanje meja — in kadar se je človek "nabifljal" vseh imen in letnic, ni imel pojma, kakšno je bilo življenje na tem svetu pred tristo, petsto, tisoč leti. Lončar pa nam v svoji socijalni zgodovini Slovencev prikazuje prav to stran življenja in prikazuje ga na mojstrski način. Če nisi vedel prav ničesar o naši preteklosti, ti je po prečitaniu njegove knjige slika tako jasna, dogodki tako povezani in porivi in rezultati tako obrazloženi, da naenkrat

razumeš, kako smo v teku tisočletja postali, kar smo, kako se je izoblikoval naš sedanji položaj in kakšno osnovo imamo za svojo bodočnost. Knjiga je sicer predvojna in najnovejšega poglavja, naše vloge v Jugoslaviji ni v njej. Marsikaj se je zgodilo med tem, pa tudi to je po metodi, katere se poslužuje dr. Lončar lože razumljivo. Nit, ki jo je avtor spredel in jo potegnil od časov naselitve do naših dni, ni pretrgana. Dr. Lončar je še živ in delaven in morda dobimo od njega še nadaljevanje naše "nezgodovinske" zgodovine. S svojo knjigo je pokazal, da je poklican.

In sedaj smo dobili to študijo v angleščini. Anton J. Klančar jo je prevedel in opravil s tem imenitno delo. Prevod je lep, sledi originalu zvesto in se gladko čita. Da si je izbral to delo, kaže, da ima tudi prevajalec pravi smisel za pojmovanje zgodovine, ki se ne poraja v oblakih, ampak ima svoje korenine v nižavah, kjer žive, trpe, garajo, streme ljudje, ustvarjajoči to, kar najbolj oblikuje naše živ-

ljenje. Ta ljudstva korakajo naprej in ta pohod je zgodovina.

Za našo tukaj rojeno mladino je Klančarjev prevod velike važnosti. S tem, da jo seznanja z življenjem naših starih, z njihovimi boji, z njihovim trpljenjem, z njihovim delom, z njihovimi upori, z njihovim večnim stremljenjem kljub vsem zoprnim silam, z njihovim počasnim, a nezadržnim napredkom, ji podaja tla, na katera lahko postavi svoje noge, namesto da bi visela med nebom in zemljo. Seveda, ti fantje in dekleta so sedaj Amerikanci, ampak večina jih nosi butaro na ramah, ki jih teži in katere se sramujejo. Lončar in Klančar jim kažeta, da je breme bolj domišljeno kot resnično in da za sramovanje ni nobenega razloga. Kakor smejo drugi biti ponosni na žulje svojih očetov, tako smejo in bi morali tudi oni dvigati svoje glave.

Želeti je torej, da se knjiga med njimi razširi tako, da bo potrebna druga in tretja naklada.

TAKI SO LJUDJE

O, NAŠA VELIKA MESTA so vsa spridenana, to je že splošno znano. Ali ne čitate časnikov? Vsak dan poročila o izgredih, o velikanskih tatvinah, o napadih in umorih. Strašno! In morala...! Oh! Če hočete vedeti, kako je bilo v Sodomi in Gomori, preden je Bog posul ogenj in žveplo nadnji, kar pojdite v katero naših metropol in se ozrite, pa čenimate jeklenega želodca, se vam bo zgabilo in zbežali boste in nikdar več ne boste hoteli videti New Yorka ali Chicaga, Pariza ali Londona. Zadovoljni in srečni boste v našem One Horse Townu, kjer se je ohranilo poštenje in nedolžnost...

Nekam je videti, da je več hinavščine po zakotjih kot po metropolah. Če pomolite vелеmeščanu pokvarjenost njegovega prebivalstva pod nos, navadno skomizgne, češ, tako je in jaz ne morem premesiti nekoliko milijonov ljudi. Tam zunaj ni grehov, ker jih ne priznajo — vsaj tujcu ne. Toda za njihove klepetulje je vedno dovolj snovi, včasih razmeroma še več kot v Babilonu. Poznam nekoliko teh Hick Townov in — kakor oni sami — vem, kako je. Pod kožo so krvavi povsod. Če je kdaj bilo drugače, morda davno, preden sem

bil rojen, ni več. Lokalen list bo včasih posvaril čitatelje, da ni več varno, puščati hišna vrata odprta, zakaj "iz Chicaga — ali pa iz Detroita, iz Bostona, Los Angelesa — prihajajo tolovaji in kradejo po hišah." "Dobro ime" mesteca je s tem ohranjeno, s pomočjo nesramne laži. Včasih že pride kakšna organizirana tolpa iz velikega mesta, posetit banko, zgodi se pa tudi, da pride v veliko mesto tolovaj z dežele z nado, da bo tukaj plen večji in da bodo skrovišča primernejša. Drugi pa poskušajo svojo srečo doma. In morala? Če je kdaj vladala starokopitnost, ki je baje brezgrešna, se je umaknila modernizaciji povsod. Fantje in dekleta, možje in žene so po vaseh prav tako človeške kakor po Ninivah; slučaji morda niso tako zanimivi kakor v St. Louisu ali Hollywoodu in se zato ne raznašajo po časopisih, kjer jih sploh treba ne bi bilo, ampak le največja naivnost more verjeti, da jih ni.

Francoski pisatelj Roger Martin Du Gard je pokazal to v svojem romanu "Vieille France" in C. Petelin ga je prevedel v slovenščino za Cankarjevo družbo, ki ga je letos izdala pod naslovom "Taki so ljudje." Spre-

menjeni naslov je opravičen, ker dogodki, opisani v romanu niso tipični le za francosko, ampak več ali manj za vsako podeželje. Joigneau bi bil prav tako lahko Trobenta, Schulz, O'Hara, Bacsí, ali pa kar koli. V resnici v romanu ne gre za Francoze, ampak za ljudi, ne za francoske razmere, temveč za podobne razmere po vsem svetu. Gorki jih je našel v Rusiji, Du Gard pa v Franciji in rezultati so enaki tukaj in tam.

Cankarjeva družba je storila prav, da je izbrala to delo za svojo publikacijo, ker je to ena tistih velikih povesti, ki niso pisane za samo zabavo, ampak brez vsake propagandistične pridige silijo čitatelja, da se zamisli, globoko zamisli; vprašanja, zakaj je tako, zakaj ljudje spletkarijo, obrekujejo, se sovražijo, varajo, prešestvujejo in more, se ne more otresti. "Taki so ljudje" vznemirja duha kakor na primer Tolstojev "Vstajenje" in ga goni, da razmišlja ne le o počenjanju teh ljudi in o zoprnih dogodkih, ampak tudi o globoko zakopanih, pa vendar ne neizbežno skritih vzrokih tega življenja. Mestoma pisatelj sam kaže tem vprašanjem pot, dasi se tendenca

nikjer ne vsiljuje. Stari Des Navieres na primer, mož, ki je vse drugo kot prototip revolucijonarja, razmišlja: "Denar... denar... to je najhujše od vsega, ta denar... Vsi ga hočejo imeti: pek, davkar, poštar s svojimi znamkami... Vedno denar, a nihče ga nima... Sicer pa, včasih je še nekako šlo. Toda zdaj, svet, politika, nič ne gre več... Torej? Zakaj ne bi spremenili? Zakaj ne spremeniti nečesa, kar ni več dobro?" — Konfuzno je, lahko pravite, toda jedro je v tej konfuznosti in to je zdravo. Kadar bodo te zmedene misli dovolj močne, pride jasnost vanje in zrevolucionirajo se. Tudi zbegani župnik dobi odgovor na svoje vprašanje: "Kajti, moj Bog, ali ni v vsakem tvojem bitju odsev tvojega božanstva?"

Prevod je jako dober. Morda bi bilo želeli, da bi se bilo tolmačenje, oziroma izgovarjava francoskih besed sistematično izvršila, kakor z nekaterimi, kar bi pomagalo tistim, ki nečitajo francoščine, toda v pričo odličnosti dela je to malenkost. Knjigo bodo gotovo z veseljem pozdravili vsi, ki sprejemajo izdaje Cankarjeve družbe.

Drejčetova pot

E. K.

(Nadaljevanje)

Zima mine, Vesna vrne se iz južnih krajev spet,
zrak bo blag in zemlja rahla, pomlajen, vesel bo svet;
soke bodo korenine slastno pile iz prsti,
v mladem listju sveža, živa lipa spet ozeleni.

Korenine v črni zemlji, vas ne boža sončni žar;
večen mrak in večno delo vaše je usode dar.
Hrano iščete v globinah, da se deblo z njo redi
in prelestno in ponosno v dnevnem svitu košati.

Oj lepo je v visočinah, blag in slasten tam je zrak;
v globočinah ni krasote, luči je sovražen mrak.
A brez korenin ni sokov, da zelenja kras živi,
da lepota, moč in sila v sveži jasni zraku kipi. . .

Kimal je zamišljen Drejče in po mestu se ozrl
in očem izpremenjenim nov pogled se je odprl.
Tu palače, cerkve, stolpi beli, zlati se blišče,
v oknih sončnih se rubinov silni plameni žare.

Zadovoljstva mir odseva tu od mramornih zidov,
strune gosel, smeh in pesmi zlivajo se iz domov.
Kdo bi vedel, kakšna sreča sedež tukaj svoj ima?
Ali srce kaj zdihuje in v očeh je kaj solza? . . .

Kdo bi srca vsa razumel, kdo pretehtal misli vse?
V vsaki glavi so uganke, tisoč dvomov skriva se.
Toda skrb za kruh vsakdanji tu se naselila ni,
strah pred dnevom, ki bo jutri, tukaj duše ne mori.

Tam na drugem kraju mesta pa so kočje, v njih je mrak.
Z dimom, s prahom prepojen je tukaj težki, smradni zrak.
Revščina iz oken gleda, bede strah iz njih zija,
veter s smetjem, s suhim listjem neprijazno se igra.

Zgrbljeni možje so trudni in v očeh sijaja ni;
ženam je mladost ubegla, še otroci so stari.
Želje so gorele v prsih, up obljube je rodil;
nič ni vzkliko, dan z veseljem zlate nade je minil.

Sezidali so palače, okrasili jih lepo,
da se vse je lesketalo in smejalo se oko,
uredili jih razkošno — mojstri bili so možje —
da presegla je udobnost vse, kar iščejo želje.

In vrnilo so se v kočje, kjer vsak stol je razmajan,
vlažne stene in vse gole, žalostne in polne špranj,
da jih veter preprihava in komarju vhod je prost,
da po leti žar ko v peči, a po zimi mraz je gost.

Kadar dež namoči zemljo, da se polje veseli,
tukaj v črnem, težkem blatu goste luže naredi —
in se vidi kot da barje mirno čaka in zija,
da pogrezne se počasi v globočino beda vsa. . .

Zdajci vroče, zdajci hladno Drejčetu je krog srca.
Kri razgreta sili v glavo, pred očmi mu je tema.
Kdo je klical take misli, kdo odgovore dajal?
Kdo napolnil s težkim vinom in s pelinom mu bokal? . . .

Zmaje z glavo in zamahne — v glavi treba je miru,
da izjasni svoje gnezdo in otrese se strahu.
Treba je, oko da gleda ta prečudni, pestri svet,
vse da vidi — golo skalo, gnoj in trn in beli cvet.

Treba je, srce da čuti in si čuva svet žar,
če pihljajo blage sape ali če divja vihar.
Pa je treba razumeti, kaj s človekom se godi,
kakšna sila v noč in meglo in v svetlobo ga podi.

Niso li tako dejali, ko mu plah je bil korak
in je mislil, da spoznanje je zavito v večern mrak?
Niso li z roko povedli varno ga na beli dan,
potegnili ga iz jame, kjer je živ bil zakopan?

Svetle misli, bridke misli — teh in onih se ne boj.
Delo svojih rok prodajaš, duh ostane vedno tvoj.
Živ ti dan je, ne zaklepaj ga v zatohlo, temno klet;
Brez meja in ves njegov je širni, čudni ljudski svet.

Dalje prihodnjič-

Za gospodinje

Zelenjava in povrtnine

Ali veste, kako se kuha špinača, karfiola, zelje, grah, korenje i. t. d.? — Neumno vprašanje! To je tako enostavno, da se ni treba učiti. . .

Pa vendar ni. Včasih se je nemara res lahko reklo tako, ampak časi se izpreminjajo — tudi v kuhinji. Danes vemo o zelenjavah več, kot so vedele naše mame, katerih pa nikakor ne smemo dolžiti, ker celo učenci niso vedeli marsičesa, kar vedo danes.

Skoraj vse, kar raste na polju in vrtu, obsega — ena stvar več, druga manj — mineralij, škroba (starch), raztopljivih proteinov, vitaminov, celuloze in drugih snovi. Sestavljene so rastline, kakor človeško ali živalsko telo iz neštetihih stanic (celic), obsegajočih nekakšno vodeno materijo, v kateri je v raztopljenem stanju sladkor, protein, škrob in mineralije. Najvažnejše mineralne snovi so prav pod kožo, prav tako vitamini, ki so v večji ali manjši množini v vseh zelenjavah in katerih neizmerna važnost za človeško zdravje in za telesni razvoj se je spoznala v naših časih.

Če imamo to na umu, bomo razumeli, da je pri kuhanju zelenjave veliko vprašanje, kako ohraniti redilne in zdravju koristne snovi.

Namakanje

Namakati zelenjavo, je opravičeno le tedaj, ako je preveč zvenela in se je vsled tega skrčila. To naj se nikdar ne stori, kadar je na primer korenje olupljeno ali zelje zrezano, zakaj v vodi se bodo gotove snovi raztopile in bodo izgubljene. Zlasti je napačno, olupiti krompir, pa ga potem namočiti, ker mu to vzame okus in tudi najvažnejše hranilne snovi.

Kuhanje

Če kuhaš zelenjavo, jo daj v slan krop. Ne rabi mize vode, razen če je povrtnina stara in v tem slučaju vzemi malo pecivne sode namesto soli, da se skruši trda, olesenjena tkanina. Posebno važno je, da ne rabiš preveč vode. Nalij je le toliko, da je zelenjava komaj pokrita. Pri kuhanju izleče voda namreč mnogo hranilnih snovi in zato je škoda vsake vode, ki se zlije v lijak, kadar se je zelenjava kuhala v njej. To je kakor da bi metala dobro hrano proč. Porabiš jo lahko za

kakšno juho ali omako, lahko jo tudi spraviš za po-
znejšo rabo in v njej zopet kuhaš kakšno povrtnino.

Lupljenje

Najbolje je, pustiti vso zelenjavo, ki se kuha, neolupljeno, razen čebule, paradižnikov, kumar in kumar podobnih povrtnin. Za osnaženje rabi krtačo in ne bodi pri tem preveč usmiljena. Saj nočeš kuhati blata, peska in podobnih dobrin, v katerih se morda skrivajo mali, nedolžni črvički, polčki in gosenice. Sicer razna plemena vse to jedo, ampak mi se še nismo privadili pečenim mravljam in guščarjem.

Mladi listi pese, repe, karfiola in zunanji listi vseh solat se lahko skuhajo. Rabi jo se lahko za zelenjavo, bodisi vsaka vrsta zase, ali pa namešano. Ni še dolgo, ko bi se bila Američanka na vso moč začudila in mislila, da jo vlečeš, če bi ji rekla, da se iz retkinega lista, dokler ni prestaro, lahko pripravi dobra špinača. Sedaj se tudi one uče.

Če moraš zelenjavo olupiti, ker jo rabiš kot dodatek, na primer za sočno pečenko, tedaj je priporočljivo, da spraviš olupke. Lahko jih boš porabila na primer za juho iz zelenjave. V teh olupkih je veliko hranilnih mineralnih snovi. Če jo pa kuhaš neolupljeno, tedaj olupki niso nič več vredni.

Odkar se je spoznala važnost lupin, ni nič nenavadnega več, da vidiš koga jesti kuhan ali pečen krompir z lupino vred. On že ve, kaj dela.

Brez dvoma je kuhanje najbolj potraten način prirejanja zelenjave, toda vajeni smo tega tako, da bo reforma zelo počasna in težavna. Najboljši način je parjenje, ker se pri tem nobene hranilne snovi ne izgube in večina povrtnin, prirejena na ta način, je bolj okusna. Za to je potreben parni kotliček in posoda, ki pristaja vanj. V kotlu naj bo toliko vode, da se ne pretaka v notranjo posodo, kadar vre in pokrit mora biti tesno. Za parjenje je treba nekoliko več časa kot za navadno kuho. Kadar je zelenjava osnažena, jo je treba posoliti. Če se pari majhen krompir, sladak krompir, grah, fižol v stročju i. t. d., se lahko doda maslo — količina je odvisna od množine zelenjave — in malce popra.

O priliki podamo navodila za druge načine prirejanja zelenjave.

NAŠA KAMPANJA

(Nadaljevanje z druge prednaslovne strani)

se mu zdi, da ne ve, kako začeti. Nekoliko odločnosti je treba, pa gre. Pišite po poverljivo knjižico upravištvu,

Cankarjev glasnik, 6411 St. Clair Ave.,

Cleveland, Ohio

in če potrebujete informacij, vam jih bo upravištvo drage volje poslalo.

Za kampanjski odbor,

Louis Zorko, upravnik.

LOUIS MAJER

Trgovina finega obuvala za
vso družino.

Cene jako zmerne

LOUIS MAJER

6410 ST. CLAIR AVE.

Cleveland, Ohio

WINGS CAFE

17320 ST. CLAIR AVE.

Rose Hauer, lastnica

Liquor, Beer, Wine

Prigrizek — godba

Se priporočam za obisk

Za vroče večere imamo na
razpolago lep in hladen vrt.

Vljudna postrežba.

The Bliss Road Coal and Supply Co.

Slovensko podjetje

22290 ST. CLAIR AVENUE

Euclid, Ohio

Office KEnmore 0808

Fajdiga in Klančar

Vzorna pekarna

6413 ST. CLAIR AVENUE

V zalogi imamo vedno sveže
pecivo, kolače, torte, za dom,
za godove in svatbe.

Frank Černe Jewelry Company

v Slov. Narodnem Domu

6401 ST. CLAIR AVENUE

Cleveland, Ohio

Čestitke

DR. L. J. PERME

15619 Waterloo Road

Anton Jankovich

14306 SYLVIA AVENUE

Cleveland, Ohio

Zastopnik za "Prosveto" in
Cankarjev glasnik"

SOCIJALISTIČNI KLUB ŠT. 27 JSZ, IN PEVSKI ZBOR "ZARJA"

vabita čitatelje Cankarjevega glasnika in vse prijatelje delavskega gibanja in kulture, da pridete na

PIKNIK

V NEDELJO, 25. JUNIJA NA MOČILNIKARJEVE FARME

Pikniki soc. kluba in Zarje so znani, kot eni najbolj družabnih in polni razvedrila. Tako bo tudi ta; zakar bo skrbel zbor Zarja. Pridite in pripeljite svoje prijatelje.

Vabijo člani kluba in pevci in pevke "Zarje."

V slučaju slabega vremena se prireditev vrši v Narodnem domu na St. Clair Ave.

DON'T MISS THIS
Outstanding Value
IN WALL-TO-WALL FLOOR-COVERING
CONGOLEUM BY-THE-YARD

ONLY
2.30
PER SQ. YD.
INSTALLED

*Congoleum By-the-Yeard has a surface equal in thickness to 8 coats of best floor paint applied by hand.

SEE THE NEW 1939 DESIGNS

At this low price, you can't afford anything less than the best—Genuine Congoleum Gold Seal By-the-Yard! The 8-COAT THICKNESS* of its tough paint and baked enamel surface means you get years more wear and beauty. You'll be delighted with the exquisite new designs, for any color scheme you may wish. Come in now—and bring room measurements. The Gold Seal is your guarantee of "Satisfaction or your money back."

Kadar ponavljate vašo kuhinjo, če potrebujete novo peč ali ledenico, zglasite se pri nas. Zaloga barv in varnišev.

SUPERIOR HOME SUPPLY - 6401-5 SUPERIOR AVE.